

KAFKASYA

(DER KAUKASUS)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar Aylık Mecmua

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

No. 0

Mayıs 1952

Fiatı: DM 1.—

İçindekiler:

	S.
Kafkasya cumhuriyetlerinin istiklâli	1
Kafkasya meselesi M. E. Resulzade	4
Azerbaycan istiklâl günü Mirza Bala	7
Kuzey Kafkasya istiklâli Kadircan Kafli	10
Ruslar alâkamız H. Kazbek	11
Azerbaycanda „Aprel inkılabı“	14
Azerbaycan istiklâl savaşı V. Nuhoğlu	16
Dünyanın iktisadî istikrarı ve milletlerin istiklâl hakkı M. B. Mehmetzade	19
Rus ve gayrı-rus muhacereti Naki Keykurun	21
Hürriyet seferi Bekir Berk	23
Tam Elekhoti A. Kantemir	25
Matnata bir nazar	27
Mütelif haberler	31

MÜNCHEN

Kafkasya

(Der Kaukasus)

Millî İstiklâl Mefkûresini Yayar

Aylık Mecmua

Her ay üç dilde çıkar:

Türkçe, İngilizce ve Rusça

Mes'ul Müdür: A. KANTEMİR

İdarehane adresi: München 8, Steinstr. 40

2 nci yıl

Mayıs 1952

No 10

Kafkasya cumhuriyetlerinin istiklâli

(34 nci yıldönümü)

Tabiatıta yeni hayata uyanma demek olan mayıs ayı, millî teceddütleriyle alâkalı olması dolayısıyla, Kafkasya halkları için, hususî ehemmiyet ve sevinçle doludur.

1918 yılının mayıs ayında, harp ve ihtilâl gürültüleri arasında, Şimalî Kafkasya (11 nde), Gürcüstan (26 sında), Azerbaycan ve Ermenistan (28 nde) istiklâllerini ilân ederek, yeni hayat ve yeni kuruluş yoluna girdiler.

Çarlık istilâcılarına karşı yarım asırdan fazla süren millî-kurtuluş mücadelesi nihayet muvaffakiyetle neticelenmişti: esaret zincirleri koparılmış, hürriyet ve istiklâl bayrağı kadim ve hürriyetsever Kafkasya üzerinde dalgalanmaya başlamıştı.

En serbest seçim kanunu esasî üzerinde intihap edilen dört cumhuriyetin parlamentoları, her biri kendi memleketinde, halkın arzu ve menfaatlerine uygun yeni demokratik idare, yeni müesseseler kuruyorlardı. Genç Kafkasya Cumhuriyetleri, Sovyet hükûmeti de dahil, bir çok devletler tarafından tanınarak, diplomatik delegasyonları Paris sulh konferansına davet edildiler.

Maatteessüf, Kafkasya Cumhuriyetleri kısa bir müddet sonra Sovyet tecavüzünün kurbanları oldular. Üç sene kadar müstakîl yaşadıkları sonra, Kafkasya Cumhuriyetleri birbiri arkasından istilâ edilerek, yeni otokratik Rusyanın terki-bine zorla idhal edildiler ve halkların maddî varlığını tehdit eden bolşevizm zulmunun boyunduruğu altında 31 senedenberi inim inim iniliyorlar.

Bu uzun yıllar zarfında Kafkasyanın hürriyetsever halkları Sovyet-rus işgaline karşı durmadan mukavemet gösteriyorlar, kalabalık Kafkasya muhacereti ise, halkın irade ve ızdırabının tercümanı olarak, dış dünyaya, Kafkasyanın, doymak bilmeyen Sovyet devîyle, yaptığı fedakârane mücadeleyi hatırlatıp durmaktadır.

Milyonlarca insanın canına ve milyarlarca paraya mal olan ikinci dünya savaşı, esir halkların kurtuluşunu intaç ettirmek şöyle dursun, bilâkıs, Kremlin diktatörlüğüne Avrupa ve Asyada bir çok yeni memleketleri esaret altına almasına ve "demir perde" çerçevesi içine sokmasına imkân verdi.

Milli teceddüdümüzün sembolü olan mayıs günlerinde, kahraman tarihi ve hürriyetseverliği bütün dünyaca malûm olan Kafkasyanın hazin mazisiyle meşgul olacak değiliz. Zihnimizi tercihan, müşterek vatanımızın istikballi konusu üzerinde toplamaya çalışacağız. Buna bilhassa, yeni bir ihtilâl karşısında bulunan hür dünyamızı, Atlantik Birliğinin gayesini teşkil eden müdafaa tedbirlerini düşündüğü ve aynı zamanda, halkların inkişaf eden millî şuuruna tetabuk eden ve devrimimizin emrettiği, sosyal-ekonomik, millî ve milletlerarası münasebatın cezri bir surette gözden geçirilerek sıhhatlendirilmesi için yeni şekiller aradığı bir zamanda çok lüzum vardır.

Avrupa ve her türlü bölge federasyonları fikri (Benelüks, Tuna federasyonu ve saire) yukarıda saydığımız karışık meselelerin tesiriyle doğmuş ve çağdaş kördüğümünü çözmeyle gaye edinmiştir.

Bu nevi meseleler arasında Sovyetler Birliğinde milliyetler meselesi de bulunmaktadır. İster harbin darbeleri altında, ister her hangi başka bir şekilde Sovyet rejimi yıkıldıktan sonra, hemen ertesi günü, bu mesele bir volkan gibi indifadecek ve Birleşmiş Milletlerle, doğrudan doğruya alâkalı halkların karşısına dikilecektir.

Mübalâgasız diye biliriz ki, beseriyetin ve dünya medeniyetlerinin mukadderatı bu meselenin doğru bir şekilde ele alınmasına ve enerjik tedbirlerle halledilmesine bağlıdır, çünkü bu mesele, kendi kölelik komünist doktrinleriyle dünya hâkimiyeti iddiasında bulunan Sovyet hükûmetine karşı yürütülen mücadele ile sıkı bir surette bağlıdır.

Halen amiral Kerk'in başkanlık ettiği ve Don Levin'in Avrupa mümessili bulunduğu hususî Amerikan Komitesi bu meselenin halli için bir kaç zamandanberi, tabir caizse, nazari ve amelî vasıta ve şekillerin yoklamasıyla meşguldür. Amerikan Komitesinin ve mümessillerinin vazifesi kolay değildir. Nitekim kısa müddetli hatlı hareketleri şunu gösterdi ki, bunlar hâlâ karanlıklar içerisinde dolaşmakta ve böylelikle, ne milliyet meselesi hakkında bir programı olan, ne de bu meseleyi kavramak için arzu gösteren Üçüncü Reich hükûmetinin ikinci dünya savaşında düşüğü hataya düşmek tehlikesinde bulunuyorlar.

Bismark'ın meşhur Alman-Rus dostluğu tezinin taraftarı bulunan Himmler'in çok geç desteklediği Vlasov hareketi, general Vlasov'un vaitlerini yerine getireceğine dair ortada hiç bir teminat olmadığı için, gayrı-rus halkların sempatisini kazanamadı.

Bunun için, Vlasov'ın, ikinci dünya savaşı esnasında 1944 yılında Prag şehrinde tertip ettiği kongreye gayrı-rus halklar tarafından iştirak edenler, geçenlerde Wiesbaden konferansında beş rus teşkilâtıyla birlikte gördüğümüz hemen hemen aynı tesadüfî ve gayrı mes'ul kimseler oldukları şayanı dikkattir. Amerikan mümessilleri bunda hiç bir netice çıkarmadılar ve Sovyetler Birliğine dahil gayrı-rus halkların gerek miktar bakımından ve gerekse bolşevizmin amansız düşmanları olmaları itibarile ne mühim bir âmil teşkil ettiklerini bir türlü anlamak istemiyorlar.

Amerikan Komitesi Rus halkını kendi tarafına çekmek için "Rusya halkları"nın müstakbel kuruluşu hakkında müphem bir formül desteklemekte ve Sovyetler Birliği halklarının tarihine ve iradelerine ehemmiyet vermemektedir. Şuursuz veya kötü bir maksatla Rus emperyalizmi peşinden sürüklenen bazı gayri mes'ul münferit kimseleri gayri-rus halkların hakiki mümessilleri olarak kabul etmek hakikaten mümkün değildir.

Böyle çürük mümessilliklere dayanarak, 1918 yılında başkan Vilsonun demokratik prensiplerine uygun olarak kendi mukadderatlarını tayin eden halklara, şu veya bu şekilde yeniden ve "Soğuk Fin kayalarından" Büyük Okyanus sahillerine kadar uzanan muazzam Rus imparatorluğunun muhafazasını istihdaf eden yeni kararlar kabul ettirmek doğru mudur?

Geçenlerde Amerikan matbuat klübünde amiral Kerk'in irat ettiği nutuk maa-lesef hiç bir yenilik ihtiva etmiyor ve vazettiğimiz suale şimdilik müsbet cevap vermiyor. Şimdilik diyoruz çünkü, halen tetkik safhasında bulunan, Amerikan siyasi çevrelerinde münakaşa mevzuu olan ve etkâri umumiyeyi ilgilendiren bu meselenin müsbet bir şekilde tekâmülü ve halledilmesi henüz imkân haricinde değildir.

Yolumuz üzerinde rastlayacağımız ne kadar karışık ve ne kadar güç vaziyetler olursa olsun, biz kat'i olarak şu kanaatteyiz ki, Kafkasya halklarının istiklâli hakkındaki tarihî mayıs beyannameleriyle tezat teşkil eden her karar, Kafkasya halkları tarafından istiklâl, hürriyet ve hayat haklarına karşı bir kasıt telâkki edilecek ve kat'i mukavemetle karşılanacaktır.

Bin senelik tarih boyunca Kafkasyalılar arasında teşekkül eden müşterek menfaat, kültür an'aneleri, kardeşlik münasebetleri ve yaşayış tarzları çoktan ispat etmiştir ki, Kafkasya yalnız coğrafya mefhumu değil, fakat aynı zamanda siyasi bir mefhumdur. Kafkasya kendi temayüllerinde vahit ve bölünmezdir.

Kafkasyalılar bunu çok iyi anlıyorlar ve bir çatı altında yaşamaları mukadder olan bir aile teşkil ettiklerini tamamiye müdriktirler. Istiklâl hakkındaki mayıs beyannameleri şunu gösterdi ki, müşterek evin temeli atılmış ve duvarları yükselmişti, ancak Kafkasya Konfederasyonu dedikimiz, çatının tamamlanması kalmıştı.

Kardeş Kafkasya halklarının sakin hayatını kesen istilâ ve uzun zamandanberi devam eden Sovyet işgali, vatanımızın hürriyetine karşı asla tefsir edilemez ve onun üzerinde, nereden gelirse gelsin, her hangi yeni bir tazyikî haklı çıkaramaz.

Şunu açıkça söylemek mecburiyetindeyiz ki, Mayıs 1918 de, kayıtsız şartsız istiklâllerini ilân eden, Rusya ve Cenup komşularıyla iyi komşu olarak yaşamak arzusunı izhar eden Kafkasya halklarından başka hiç bir kimse onların verdiği kararları değiştiremez.

Biz ümit ediyoruz ki, sörmürge sisteminin tasliyesinde tarihî rol oynayan Amerikan Demokrastisi, evvelâ çarlığa sonra da bolşevizme karşı yaptığı kahramanca mücadeleleriyle, ancak bağımsız ve konfederatif Kafkasya devletinin içinde mümkün olan, serbest ve kültürel inkişafına hak kazanan Kafkasyaya istisnâî bir muamele yapılmasına meydan vermeyecektir.

Kafkasya meselesi

Yazan: M. E. Resulzade

IV

Bolşevik istilâsı altında Kafkasya

Otuz iki yıldanberidir ki Kafkasya sovyetleştirilmiştir. Bu müddet esnasında memleket neler görmüdü, ne gibi sıkıntı ve imtihanlara katlanmadı.

Sovyetleştirilmenin ilk yıllarında Kafkasya'nın hemen her tarafını kanlı hâdiseler bürüdü. 1921 de Kızılordunun ceza küt'alarını dağlara celbeden Şimali Kafkasya isyanları hatırlardadır. Azerbaycan'daki kanlı mayıs hâdiseleri de malûmdur; 1920 de Gence'de başveren isyanı bastırmak için Sovyet hükûmeti onbinlere varan Kızıl ordu muhâriplerini buraya çekmek zorunda kaldı. Gence isyanının yatıştırılması resmî malûmata göre, Kızıl orduya 8000 telefata mal oldu. Bu hâdisede ahali 10 000 kurban vermiştir. Bu sıralarda Azerbaycan'ın Karabağ, Zakatala ve Lenkeran illerinde de isyanlar oluyordu.

Şimali Kafkasya ile Azerbaycan'ın ormanları ile dağlarında partizanlar teslim olmayup ta uzun zaman mukavemet gösterdiler. Her fırsat düştükçe bunlar Sovyet askerleriyle transporunu (nakliyatını) vuruyorlardı.

Aynı nevi hâdiseler Ermenistan ile Gürcüstan'da dahi vukubulmakta idi. 1921 de isyan eden Ermeniler cumhuriyetin başkendi Erivan'ı, kısa bir zaman ellerine aldılar. 1924 de zuhur eden Gürcüstan isyanı ise bütün dünyaya ses saldı. Vilâyetlerdeki şehirlerle

kasabalar günlerce âsilerin elinde kaldı. Bu isyanın merhametsizce bastırılması neticesinde binlerce vatansever canlarını verdiler.

Meşhur Sovyet terrörünün korkutucu icraatı üzerine, görünüşte teskin edilmiş gibi görünen Kafkasya, ziraatin topyekûn kollektivleştirilmesi dedikleri yıllarda (1930—1932) yeniden isyan ateşleriyle alevleniyor. Bütün Kafkasya'yı kavrayan bu hareket Azerbaycan'da bilhassa şiddetli oluyor. Şehirler günlerce âsilerin ellerinde kalıyor. Demiryollardaki nakliyat duruyor. Hareketleri likide etmek için yerli millis kuvvetleri kâfi gelmiyor. Kızıl ordu muhâriplerine ihtiyaç gösteriliyor. Ordu top, uçak ve zırhlı tren kullanmak zorunda kalıyor. Kızılordunun yerli küt'alar köylülere kurşun atmaktan imtina ediyorlar. Millis âsilerin tarafına geçiyor.

Şimali-Kafkasya dağları yeniden milli hiddet ve isyan ateşiyle tutuşuyor. Hareket Ermenistan ve Gürcüstan'ın dahi mühim kısımlarını kaplıyor.

Bolşevik Komiseri Elijava'nın bu devre ait tarihî itirafı hatırlardadır. Onun söylediklerine göre „Sovyet hükûmetini cidden korkutan“ bu devirde „bütün Kafkasya milletleri, din ve milliyet ayırmadan, Sovyet hâkimiyeti aleyhinde birleşmiş bulunuyorlardı. Müslüman imamı*) hristiyanları anda getiriy Ermeniler de Türk komutanlara tâbi oluyorlardı. Ne Kur'an, ne de İncil bunları birbirinden ayırmıyordu. Türkler, Gürcüler ve Ermeniler birlikte hareket ediyorlardı.“ „Bakinski Raboçi“ No 144, yıl 1931).

İsyan ve partizan hareketi ahalinin bir kısmı tarafından kullanılan bir pro-

*) Sovyet müelliflerinden I. Klimoviç "O svyatımyah İslama — İslâm ziyaretgâhları" (Moskova 1933) adlı eserinin mukaddemesinde bu imamın faaliyetinden bahs ile, taraftarlarının Peygamberin yeşil bayrağı ile üç renkli milli "Müsavat" bayrağını (yani Azerbaycan bayrağı) da kaldırdıklarını kaydetmektedir.

testo metodu idi; bu şekildeki protesto hareketi şurada burada küçük veya büyük mikyasta hâlâ devam etmektedir. Sovyet istilâsına karşı yürütülen siyasi muhalefet ise, tabiidir ki sade silâhlı çıkışlara munhasır değildir.

Millî Cumhuriyetlerin ilga edildiklerine bakmayarak, Sovyet matbuatı bugüne kadar bütün gayretini Millî Kafkasya Cumhuriyetlerini idare etmiş bulunan partileri boyuna tenkit ve ifşa etmeğe sarf ediyor. Yalnız matbuat değil, Siyasi Sovyet Polisi (evvelce GPU şimdi MGB) ajanlarının daima nişan aldıkları hedef Azerbaycan'da „Müsavat“ Partisi, Gürcüstan'da „Gürcü Sosyal - Demokratları“, Ermenistan'da da „Taşnaksutyun“ Partisidir.

Kafkasya'nın sovyetleştirilmesi tarihi-millî düşünür aydın Kafkasyalıların uğradıkları tasvir edilemeyen, çekilmez bir azap ve mezalim tarihidir. Millî ordulara mensup sabık subaylarından sarfınazar, kurşuna dizilen doktorlar, mühendisler, öğretmenler, şairler, muharrirler, öğrenci ve başkalarının sayısı hesaba gelmez bir durumdadır. Hapislerle sürgün yerleri, işçi ve ekinçiler de dahil, milletin her tabakasına mensup insanlarla doludur.

Takibata uğrayan sade eski nesle mensup „burjuva aydınları“ değildir. Komünist Partisinin, kendi safları arasında yetiştirdiği yeni nesle mensup aydınlar dahi gizli Sovyet polisinin takibatından korunmuş değildir. Kafkasya Komünist partileri saflarının çok kere „burjuva nasyonalizminin bulaşığına tutuldukları“ görülmektedir.

Sonu gelmeyen mahut „temizleme“ler neticesinde yerli komünistlerin ünlü bir çok çalışanları, çok kere, gözden düşüyor, „millî sapıncılıkla“ itham olunuyorlar. Malûm olduğu üzere, millî sapıncılıkla, Sovyetlerde, komünist partisinde iken, millî Cumhuriyetlerin Sovyetler Birliğinden kopmasına çalışan insanlar itham olunuyorlar. Kafkasya yerlisi eski komünistlerden âdeta hiç biri yakayı bu ithamdan kurtaramamış ve bundan doğan mantıkî neticeyi bütün feccatıyla tatmışlardır. Azerbaycan'da

meselâ, sovyetleştirilmenin tes'it olunan jübilesi gününde artık günün kahramanı olarak adı hürmetle çekilecek yerli bir tek insan kalmamıştır.

Millî sapıncılık denilen „bulaşma“ her tarafa nüfuz eder bir âfettir. Siyasi, idari, ekonomik sahalarda türlü şekillerde tezahür eden bu „hastalığa“ karşı durmadan mücadele eden Sovyet hükûmeti bunu bilhassa kültür ve eğitim sahasında bertaraf etmekle meşguldür. Devlet müsabakasını kazanan, üstünlük nişanı ile mükâfatını alan, Devlet hesabına yayınlanmış bulunan tarihi, edebî, felsefî eserler, sonradan Sovyet tenkitçileri tarafından millîyetçi ve zararlı edebiyat diye ifşa olunuyor. Seçkin Sovyet pedagogları tarafından telif olunan derslikler, çok kere, sonradan gençleri şaşkırtan komünist aleyhtarî eserler diye meydandan kaldırılıyor.

Sovyet emperyalizminin aldığı yeni istikamete göre Büyükrusluk huzıyle yürüten Sovyet tarihçiliği şimdi „Sovyet patriotizmi“ denilen bir formül zeyrindedir. Aslında „Rus nasyonalizminin“ farklı olmayan bu „patriotizm“ Velikorusluğun milletleri idareye müvekkel „büyük bir kardeş“ olduğunu Sovyetler Birliğine dahil bütün „küçük kardeşlere“, yani Velikorustan gayrı milletlere, telkin etmek istiyor. „Büyük kardeş“ ideolojisinin alıp yürüdüğü bu günlerde Kafkasya'nın istiklâli ile millî kültür değerlerini idealize eden tarihi büyük şahsiyetlerle kültür değerleri yeni bir takdir ve mütalâaya tâbi tutuluyor. „Büyük kardeş“ Rus milletinin birinciliği fikrini Sovyetlere dahil bütün milletlere telkin etmek şimdi Sovyet terbiye sisteminin ana prensipidir. Bu prensipe uyarak dün millî bir kahraman iken, meşhur Seyh Samil, bugün İngiliz kapitalinin ve Türkiye Sultanının zavallı bir uşağından başka bir şey değildir, diye teşhir olunuyor. Bunun gibi Azerbaycan eposunun Şahkâri, Almanların Nibelungen'ine benzetilen Dede-Korkut hikâyesi dün takdir edilmiş bir eser iken, bugün Müslüman softaları ile Arap emperyalistlerinin fikriyatını yayan bir derebeyi menkıbesi diye red ve tezyif olunuyor.

Aynı motivle XI.inci yüzyıla ait olarak yazılmış bulunan tarihi bir Gürcü romanında Rus yardımından bahsedilmemesi eserin bir eksikliği diye kaydolunuyor. Sovyet siyasetinin bu „patriotizmine“ karşı gelenlerin boynunu burmak siyasi Sovyet polisinin en aktüel vazifelerinden biridir.

Maveray-i Kafkasya Cumhuriyetlerini birer birer sovyetleştirdikten sonra bunları bir araya getirip „Maveray-i Kafkasya Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu .C.Z.S.S.F.R.“ şekline koydular. Bu tedbirle, Bolşevikler, Maveray-i Kafkasya'nın siyasi hayatını mâkul bir tarza koymak (rasyonalize etmek) bahanesiyle memleket idaresini bir noktada merkezleştirdiler. Daha sonra ise Maveray-i Kafkasya Federasyonunu Rusya Sosyalist Sovyet Federatif Cumhuriyetine bağladılar. Bu suretle ayrı ayrı Cumhuriyetlerin istiklallerine bilâvasıta dokunmadan, Sovyetler, bütün Kafkasya'ya el koydular. Aynı zamanda bu tedbirleriyle Moskova politikacıları „burjuva nasyonalistlerin“ pamadıkları „Kafkasya Birliği“ idealinin kendileri tarafından realize edildiğini söylemek istediler.

Bolşevikler düşünüyorlardı ki bu tedbirle biri birinden ayrı olarak yaşayan Kafkasya milletlerindeki „milliyet bölünmesini“ tâdil eder, üzerlerinde nâfiz ve hâmi rol oynayan Moskova merkezinin tesiriyle kendilerindeki taşkınlıkları istenilen çerçeve dahiline alarak uslandırırılar. Fakat hâdiselerdeki tearuz Moskova ümitlerini aldatı. Kafkasya'nın türlü kıt'alarında bulunan milli sapıntıcılar, Maveray-i Kafkasya Federasyonunun müsterek müesseselerinde müsterek bir çalışma sahası buldular; bütün memlekette mevcut Moskova aleyhdarı faaliyet mümessillerinin burada temas ve birleşme imkânları bulunuyordu. Rusya işgaline karşı Kafkasya'nın ayrı ayrı Cumhuriyetlerinin değil, bütün milletlerinin birleştirilmiş gücen-

meleri ile mukabele ediliyordu. Partizanların müsellâh hareketlerinde görüldüğü te, Bolşevik Komiseri Eliavanın yukarıda bahsigeçen nutkunda formülünü bulan hâdisiye kırmızı bir iplikle Kafkasya sapıntıcılarının ideolojik bütün örgülerinden geçiyordu. 1937 ile 1938 yıllarında Azerbaycan'da, Gürcüstan'da, Şimali-Kafkasya'da ve Ermenistan'da separatizmle töhmetlendirilen yerli komünistler üzerinde kanlı muhakemeler devam ediyordu. Bu muhakemelerde ileri sürülen ithamnameler sadece muayyen Kafkasyalı Cumhuriyetin Sovyetler Birliğinden ayrılması hususundaki teşebbüs değil, aynı zamanda umumî Kafkasya bağlılığı dahi müsterek bir suç olarak belirtiliyordu.

1936 da, Yeni Sovyet Konstitüsyonu esasına dayanılarak, Maveray-i Kafkasya Sosyalist Sovyet Federasyonuna son verildi. Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcüstan Cumhuriyetleri yeniden, 11 Sovyet Cumhuriyeti (şimdi 16) ile birlikte „müstakil“ birer devlet olarak Sovyetler Birliğine „müttefik“ sıfatıyla dahil oldular.

Bir çok kimseler, Kremlin ağalarının, gittikçe kuvvetlenen umumî Kafkasya hareketine karşı bu hâdisiye ile bir tedbir almış olduklarına hükmetmişlerdi. Şimali-Kafkasya'nın ayrı ayrı muhtar Cumhuriyetler ile mümtaz vilâyetlere bölünmesi ve Cenubi-Kafkasya Cumhuriyetlerinde durmadan bir takım yeni yeni „milliyetler“ keşfine de bu maksatla girişilmiştir. 3.5 milyonluk bir nüfusa malik olan Azerbaycan'da, meselâ, bu neviden 20 kadar yeni „millet“ bulunmuştur.

Kafkasya milletleri arasındaki tesadüdün Bolşevik istilâsı zamanında epeyi gelişmiş olduğuna ikinci cihan harbi esnasında temas ettiğimiz Kafkasyalı yeni nesil mümessillerinden aldığımız intibalar bize bariz surette gösterdi, ki bu konuya ileride temas edeceğiz.

Azerbaycan istiklâl günü

(1918 — 28 Mayıs — 1952)

Yazan: Mirza Bala

28 Mayıs 1918...

İctimai sınıf, zümre, din mezhep ve meslek ayrılığı gözetmeksizin, kadın-erkek, genç-ihliyar, bütün milletin mâsavi, gizli ve bir dereceli umumî seçim usulile, serbest rey vermesi neticesinde kurulan ve muhtelif siyasi partilerin iştirak ettiği Azerbaycan Millî Şurası, bundan 34 yıl önce, Azerbaycanı „Kâmil el-hukuk müstakil bir devlet“ olarak ilân etmiştir.

Bugün, nesillerin tahayyül ettiği ve ecdadımızın uğrunda seve seve can verdiği Azerbaycan millî idealinin gerçekleştirildiği tarihi bir gündür.

Tarihimizin en mesut günü olan 28 Mayısta Azerbaycan millî iradesi müstakil millî bir devlet şeklinde tecelli etmiştir.

28 Mayıs, Azerbaycanın Rus boyunduruğundan kurtulduğu ve Rusya ile olan bütün bağların koparıldığı bir gündür.

Rus esareti devrindeki tarihimizin seyrini takip edenler bu mesut günün bir tesadüf eseri olmadığını, millî mücademizin tabii ve mantiki bir neticesi olduğunu kabulde tereddüt etmiyeceklerdir.

Millî kültüre sahip, millî örf, adet ve an'aneyle malik, tarihi şuur ve hafızalarını kaybetmemiş olan her hangi mahkûm ve mağdur bir millet gibi, Azerbaycan Türklüğü de tam istiklâline kavuşuncaya kadar katettiği merhalelerin ilk basamağında millî kültürüne sarılmış ve o kültürü modernleştirmek suretile siyasi şuurunu elde etmiş idi. XIX. asrın ilk yarısında Rus esaretine düşen Azerbaycan Türklüğü, o asrın ortalarına doğru, Garbi Avrupa esasları üzerine millî kültürünü geliştirmek yoluna girmiş bulunuyordu. Millî matbaanın tesisi, ilk millî gazetenin neşri, modern millî tiyatronun açılması, Avrupa

usulünde mekteplerin kurulması bu devre tesadüf ediyordu.

1905 inkılabının temin ettiği nisbi hürriyetten istifade eden Azerbaycan Türklüğü, bu devirde, millî kültürünün gelişmesine hız vermekle beraber, artık siyasi taleplerle de meydana çıkıyordu.

Rus esiri bütün Türklerin iştiraki ile 1905 de kurulan ve Azerbaycanlı Ali Merdan bey Topçubaşı'nın riyaset ettiği „Rusya Müslümanları İttifakı“ — „Vicdan hürriyeti, bütün vatandaşların arasında hukukta müsavat ve kültür sahasında millî gelişmeye kanunen müsaade edilmesi“ gibi mütevazî demokratik esaslarla iktifa etmişti. Rus esiri bütün Türkleri içine alan bu ilk siyasi teşekkülün lideri Ali Merdan bey, aynı zamanda, Rusya Devlet Duması' (Parlamentosu) ndaki Rus olmayan milletlere mensup mebusların kurmuş olduğu „Muhtariyetçiler birliği“nin ikinci reisi bulunuyordu. Bu suretle bütün Türk ve Müslümanlar ile ve Rus olmayan mahkûm diğer milletlerle birlikte, Azerbaycan Türklüğü 1905 de, tam istiklâlin ilk basamağını teşkil eden „Muhtariyet“ merhalesine girmiş bulunmakta idi. Hareket, her müstebit ve sömürgeci memlekette olduğu gibi, keyfi idare manasına gelen Rus „Samoderjaviye“ sında da tabii seyrini takip ediyordu. „Muhtariyet“ tabirinde „Millî Devlet“ mefhumunun da mündemle bulunduğuunu sezmede gecikmeyen Rus istibdadı, meşrutiyetin tesisinden 2 yıl bile geçmeden, Rus mujikinın abus çehresini göstermeye başlamış idi. Stolpin'in o kan kusturan irtica'ı, Rusya dahilinde muhtariyet halinde değil, alelâde bir insan olarak yaşamının bile imkânsız olduğunu göstermiş idi. 3 Haziran 1907 tarihli fermanı ile ikinci Devlet Dumasını fesheden Çar hükûmeti seçim kanununu Rus olmayan milletlerin zararına

olarak değiştirdi. Rusyadaki Türkleri siyasi ve medeni haklardan mahrum eden yeni bir seçim kanunu tanzim etti. Bunun neticesi olarak birinci ve ikinci Duma'larında 40 mebus bulundurmış olan Türkler üçüncü Duma'da ise 7 mebusa malik bulundular. Bu, aşağı yukarı her 5 milyondan 1 mebus demektir. 1910 tarihli bir tamim ise, Rus olmayan milletlere milli kültür müesseseleri kurmak hakkını veren 4 Mart 1906 tarihli kanunu da fesh ediyor idi. Rusyada yaşamak zilletine katlanan Müslümanlara tek bir dini-ruhani idare kurmak hakkını sağlayan „din hürriyeti“ kanunu da meriyete girince fesh edilmiş idi. Bugün Kızıl Rus imparatorluğunda olduğu gibi „Türk“ ve „Türkçe“ kanun haricinde ilân edilmiş ve Türkçe tedrisat yapan mekteplere „Osmanlı casus şebekesi“ adı verilmiş idi.

İşte, Rus esiri Türkler, 12 Mart 1917 ihtilâlini böyle bir vaziyet dahilinde idrak ediyorlar idi. Ve şüphesizdir ki, artık „Kültür Muhtariyeti“ gibi her türlü garanti ve müeyyideden mahrum ala-Rus vaatler hiç bir kıymet ifade etmez idi. Milletimizin milli varlığını, milli kültürünü ve bütün milli mukadderatını ebedi bir emniyet altına alacak ve onu bir millet olarak yaşatacak medeni ve temelli bir tedbir lâzım idi.

Bu tedbir de, Rusların her hangi bir müdahalesini bertaraf edecek „Müstakil Millî Devlet“den ibaret olabilir idi.

İşte, 1917 yılının Nisan ayı başlarında, yani Rus çarının devrilmesinden 20 gün sonra, Bakû'de toplanan „Kafkasya Müslüman Kurultayı“ ve aynı yılın 1—11 Mayısında Moskova'da içtima eden „Bütün Rusya Müslümanlarının kongresi“ esir Türklerin istikbalini bu zaviyeden mütalâa etmişler idi. „Rusya Müslümanları İttifakı“nın lideri ve reisi Ali Merdan beyin reislik yaptığı bu kurultaylarda Azerbaycan „Müsavat“ partisi namına Resulzade Mehmet Emin bey ile merhum Yusuffbeyli Nasip bey „Millî Devlet“ tezini müdafaa ediyorlardı. Bu teze göre çöken Rus imparatorluğunun enkazı üzerinde ayrı milli devletler kurulacaktı, bu devletlerin gönderecek-

leri müsavi sayıda mümessillerinden ibaret bir „Federal Hükûmet“ teşkil olunacaktı.

Rus tipinde olmayan, yani hâkim Rus milleti tarafından yukarıdan lütûf ve ihsan edilecek bir „Federasyon“a asla benzemeyen ve bizzat Rus milletini de bu okullarından biri haline sokan bu sistem o zaman, sağından soluna kadar, bütün Rus siyasi partilerini, sözün tam manası ile, adeta çıldırtmış idi. Bu sistemi bütün Rus gazeteleri Rus devletin tasviyesi manasında almışlar idi. „Millî Devlet“ tezi, şiddetli ve hararetli münakaşalardan ve Resulzade Mehmet Emin beyin saatlerce süren müdafaasından sonra Moskova kongresinin kahir ekseriyeti tarafından dahi alkışlarla kabul edilmiş idi.

Rusya kurucular meclisine seçimlere bu şiar altında iştirak ediliyordu. Azerbaycan halkı reyinin 75% ni „Millî Devlet“ tezini müdafaa eden „Müsavat“ partisinin mebus listesine vermekle siyasi rûsdünü ispat etmiş bulunuyordu. (Şubat 1918 de bu mebuslardan teşekkül eden Cenubî Kafkasya Seym'inde ve Azerbaycan Millî Şurasında 40 mebusun 30'u „Müsavat"a, 7 si Sosyalist'lere, 3 ü de „Rusyada Müslümanlık-Iddihad“ partisine mensup idi).

Rus siyasi partileri bu neticeye karşı ateş püskürmekte devam ediyorlardı. Sonraları „Millî Devlet“ tezini hayasızca istismar eden bolşeviklerin Bakû'de çıkan „Bakinskiy Raboçiy“ adlı gazeteleri muhtariyeti bile fazla buluyor, „Size muhtariyet yerine mezaristan veririz“ diyordu. Fakat bütün bu tehditlere rağmen, Rus olmayan milletler fiilen „Millî Devlet“ kurmaya başlamışlardı. Yapılan mahallî seçimlerde her millet kendi memleketinin idaresini kendi eline almış bulunuyordu. Her millet mekteplerini ve idarî makamlarını millileştirmekte, milli polis, milli milis ve milli ordu kurmakta idi.

Müstakbel federasyonun temelini teşkil edecek milli devletlerin kurulmasına binbir engel çıkaran muvakkat hükûmet reisi Kerenski'nin, ihtilâlin

ortaya attığı „İlhaksız ve tazminatsız demokratik barış“ talebini dahi red ederek, yorgun ve bitap Rus ordusuna Almanya'ya karşı umumî taarruz emri vermesi, Rusyanın sukutunu tamamlamış oldu.

Anarşi ve iç harp, milletlerin demokratik yollarla istiklâle kavuşmaları imkânlarını ortadan kaldırmıştı. Ruslar birbirile boğuşurlarken, Rus olmayan milletler millî mukadderatlarını ellerine alıyorlardı.

11 Kasım 1917 de, Azerî, Gürcü ve Ermeni mümessillerinin iştiraki ile „Cenubi Kafkasya Komiserliği“ adı altında bir hükûmet kuruldu. Rusya kurucular meclisine Cenubi Kafkasya seçim dairelerinden seçilmiş olan Azerî, Gürcü ve Ermeni mebusları, 15 Şubat 1918 de „Seym“ adı altında bir meclis vücade getirdiler. Komiserlik istifa etti, Seym yeni mes'ul bir hükûmet kurdu. Seym'in daha ilk toplantısında, siyasî partiler beyannamelerini okurken, Azerbaycan „Müsavat“ partisi namına doktor Hasan bey Ağaoğlu demişti ki: „Biz bugünkü Seym'e, beslediğimiz bütün dileklerimizi ve ülkemizin bütün ana dâvalarını halledecek bir Müessisler Meclisine bakar gibi bakıyoruz...“

„... Milliyet meselesine gelince kimsenin hakkına tecavüz etmeden ve tarihî komşularımız ile tam bir dostluk ve iyi komşuluk halinde, millî dileklerimizin gerçekleşmesine çalışacağız ve bu yolda hiç bir fedakârlığı esirgemeyeceğiz“.

12 Mart 1918 de, Seym'in Azerbaycan frakasyonu Cenubi Kafkasyanın Rusyadan tamamen ayrı müstakil bir devlet ilân edilmesini talep etti. 6 ve 7 Nisan toplantısında ise, Azerbaycan frakasyonu, Cenubi Kafkasyanın istiklâli ilân edilmediği takdirde, Azerbaycan istiklâlinin ilân edilmesi imkânlarının düşünülmesine karar verdi.

Ve nihayet, Resulzade Mehmet Emin beyin uzun ve hararetleli müdafaasından

sonra Seym, 9 Nisan 1918 tarihli içtima'ında Cenubi Kafkasyanın istiklâlini ilân etti. 13 Nisan tarihinde, müstakil Cenubi Kafkasya Konfederasyonunun ilk hükûmeti kurulurken, Resulzade Mehmet Emin bey, bu istiklâlin Şimalî Kafkasya'yı da içine aldığını tasavvur etmekte olduğunu ve Şimalî Kafkasya ile Cenubi Kafkasyanın birleşmesi için hükûmetin tedbir ittihaz edeceğini ümit ettiğini söylemiştir.

Malûmdur ki, Şimalî Kafkasya, başka bir seçim dairesine dahil olduğu için, bütün Kafkasyayı içine alan bir meclis tesekkül edememişti. Fakat, siyasî ve askerî hâdiselerin süratle inkişafı neticesinde, Şimalî Kafkasya da 11 Mayıs'ta istiklâlini ilân etmiştir. Onu 26 Mayıs'ta Gürcüstan ve 28 Mayıs'ta Azerbaycan ile Ermenistan takip etti. Bu suretle Kafkasya milletleri, en müsait bir zamanda yeniden konfederasyon esasları dahilinde birleşmek üzere, 4 millî cumhuriyete ayrılmış oldular. Zaten müsterek hayatî menfaatlerin zarurî kıldığı bu konfederasyon millî varlığın yegâne teminatı olan millî devleti yaşatmak için lâzımdır. Binaenaleyh millî devlet ve millî istiklâl her şeyin üstünde ve her şeyden yüksektir.

Yukarıdan beri hulâsa ettiğimiz ve istiklâl savaşımızın siyasî cephesini teşkil eden bu tarihî hareketin seyri esnasında, Azerbaycan Türkünün daima müstakil millî bir devlete doğru yürüdüğünü ve bu büyük millî ideal namına tarihî fırsatlardan azamî derecede muvaffakiyetle istifadeye çalışmış olduğunu görüyoruz.

İşte, 28 Mayıs yüksek millî bir ideal sahibi fedakâr bir neslin yorulmak bilmeyen gayretlerinin parlak bir mahsulüdür. Bunun inkâr edilmez maddî delilini de, 28 Mayısı takip eden muzaffer istiklâl harbi ve tesiri asırlarca devam edecek olan 2 yıllık müstakil millî cumhuriyet teşkil eder.

Kuzey Kafkasya istiklâli

Yazan: Kadircan Kafa

Dört milyonluk Kuzey Kafkasya milleti yüz milyonluk Rus Çarlığına karşı üç yüz sene savaştı; İmam Şamil bu memleketin yetiştirdiği kahramanların en meşhurdur. Ondokuzuncu asırda dünyaya ün salan adamların ön safında bulunmuş, bütün hürriyeti seven insanlar ve milletler tarafından tebci edilmıştır.

Ne zaman Türkiye ile Rusya arasında bir harp patlamışsa, Kuzey Kafkasyahlar silâha sarılmışlar, Moskof sürülerine karşı kahramanca döğüşmüşlerdir. 1853, 1876, 1914 harplerinde hep böyle olmuştur; bundan başka Rus Çarlığına karşı dağların geçit vermeyen vâdilerinde, sarp ve çiçekli yamaçlarında, bulutlara gömülen kartal yuvası topelelerinde gerilla yapan dağlı gruplar hiç bir zaman eksilmemiştir.

1917 de Çarlık yıkıldı, onun yerine kurulan Sosyalist hükûmetin sersemliği yüzünden bolşeviklerin iş başına gelmeleri gecikmedi, Kuzey Kafkasyahlar bu sırada 11 Mayıs 1918 de istiklâllerini ilan ettiler, cumhuriyet kurdular; bu cesur millet Çar ordularının Kuzey Kafkasyayı istilâ etmelerinden elli dört sene sonra yeniden hürriyete kavuşmuş bulunuyordu.

Kuzey Kafkasya Cumhuriyetini ilk olarak Osmanlı devleti tanıdı, aynı zamanda yardımcı kuvvet gönderdi; bu kuvvet Kafkas İslâm ordusu adını taşıyordu, Enver Paşanın kardeşi Nuri Paşa komutasındaydı, yüksek subaylar arasında İsmail Berkok, Mithat, Muzaffer (Tuğsavul) Beyler vardı; vazifeleri orada teşkilât yapmaktı; İmam Şamil'in bir çok harpler yaptığı Salavât Dağını aştıkları zaman yerli milis birlikleri tarafından karşılandılar; bunların başında Ruslara esir düşüp ihtilâl sırasında yahut daha evvel kamplardan kaçmış

Türk subayları ve erleri bulunuyorlardı; başlıcaları Nuha'da Bedri ve Sıtkı, Zakatal'da Alâeddin, Kasımkend'de süvari yuzbaşısı Sabri Beylerle Çeçen ülkesinde kahraman Türk topçu eri Yozgatlı Ali idiler. Ağustos sonlarında 4. piyade tümeni ile 12. ve 14. piyade alayları ve birinci süvari tümenini kurmak üzere 74 subayla 577 yarsubay ve erden mürekkep teşkilât taburu Kuzey Kafkasyaya ulaştılar. Türk komutanlığının „Erkek olanlar cepheye!“ kelimelerinden ibaret olan emri üzerine halk coştı; bolşevikler bir hamlede dağlardan sürülüp atıldılar. Bakû'ya giren 5. Türk tümeni de Derbend'i aldı, kuzeye ilerledi; bu kuvvetlerin başında Yusuf İzzet Paşa ve Albay Süleyman İzzet Bey vardı; Kuzey Kafkasya kısa zamanda düşmandan tamamen temizlendi; fakat o sırada Osmanlı devleti İtilâf devletleriyle mütareke yapmak zorunda kaldı, Türk kuvvetleri çekildiler; Devlet Reisi Abdülmecid Çermoy istifa etti, onun yerine henüz otuz bir yaşında bir hukukçu olan Pşemaf Kosok geçti.

Dağlılar iki sene müddetle çok üstün Beyaz Rus ve Kızıl Rus kuvvetlerine karşı döğüştiler, 1920 Haziranında İmam Şamil'in torunu henüz yirmi yaşında bir genç olan Saif Şamil'in idaresinde kızıl-lara karşı isyan ettiler; yeniden bir sene daha kan döktüler.

1864 de Çar Rusyası Kuzey Kafkasyadan bir milyon kişiyi Türkiye'ye geçmek zorunda bıraktı; 1944 de Kızıl Rusya ise aynı memleketin bir milyona yakın nüfusunu imha etti.

Bugün gurbette olan Kuzey Kafkasyahlar otuz dört sene evvelki istiklâl bayramlarını mâtem içinde amıyorlar; hürriyet ve istiklâl uğrunda omuz omuza döğüşerek şehit düşen Anadolu çocuklarını da kendi çocuklarıyla be-

raber bir defa daha takdis ediyorlar. İnsanlar ölürler, fakat asıl tehlike mefkûrenin ölmesidir. Türk milletinin hürriyet ve istiklâl mefkûresi gittikçe gelişiyor; bütün Türklerin kurtuluşu bir gün hakikat olacaktır. İman en büyük kuvvettir.

İstanbulda intişar eden „Yeni Sabah“ gazetesinden iktibas edilmiştir.

„Kafkasya“ — Şimalî Kafkasya Cumhuriyetinin istiklâl günü münasebetiyle

genç cumhuriyetin en mühim kurucularından biri olan ve muhtelif milletlerarası konferanslarda (Trabzon, Batum, İstanbul, Paris sulh konferansı ve saire) Cumhuriyetin hak ve hukukunu büyük bir başarı ile müdafaa ederek bir çok devletler tarafından tanınmasını intaç ettiren sabık Şimalî Kafkasya Cumhuriyetinin dış bakanı Sayın Bay Haydar Bammat'ın da ismini zikretmeyi bir vazife biliriz.

Ruslarla alâkamız

Yazan: H. Kazbek

Kafkasyahlar, Rus muhaceretinin „birleşme“ gürültüleri hakkında fazla hayale kapılmamaktadırlar. Bu ademi itimadın başlıca sebeplerinden biri de, Rus muhaceretinin siyaseten mütenevvi ve istikrarsız, ideoloji bakımından — bazı ehemmiyetsiz istisnalarla — mürteci ve emperyalist, metod bakımından ise sergüzeştçi ve şuursuz oluşudur.

Fakat Rus muhaceretinin „mücadele“ si öyle çılgın bir şekil aldı ki, haklı bir dâva olan milli-kurtuluş ve antiemperyalist prensiplerini müdafaa eden bizler, bilhassa Ruslara karşı olan vaziyetimiz hakkında, bazı prensip meselelerini ortaya koymak mecburiyetindeyiz.

Biz Rus halkı ile Rus bürokrasisi arasında daima fark gözettik ve gözetmeğe devam edeceğiz. Birincisine karşı kinveya intikam hissi beslemiyoruz, Kremlinin mürteci-emperyalist zincirlerini kırmak ve bu meş'um binayı harp ve siyaset canileri müzesine çevirmek için yaptıkları mücadeleyi alkışlıyoruz. Mesyanizm, rasizm, „rusomani“, jenosid, diğer halkların ızdırablarına karşı alâkasızlık, kin ve istilâci emperyalizm hisleri bizim an'anelerimize ve ruhumuza yabancıdır. Hakikî Rus topraklarının bir tek karışında bile gözümüz yoktur ve olamaz. Rus milletinin kayıtsız şartsız

tayini mukadderat ve müstakil bir devlet olarak yaşama hakkını da tanıyoruz.

Fakat biz, Rusların da bize karşı aynı şekilde ve aynı vuzuh ve kat'iyetle vaziyet almalarını talep ediyoruz. Eğer onlar, buna hazırsalar, aramızda iyi komşuluk münasebatı tesis edilmesine ve sulh içerisinde dostane yaşamamıza hiç mani kalmaz.

Milliyetçi-faşist NTS teşkilâtının dilinde „önder tabaka“ adını alan Rus bürokrasisine gelince, biz ona karşı son derece menfi bir vaziyet almış bulunuyoruz ve bunu hiç bir zaman inkâr etmedik. Kafkasyahların kan ve göz yaşı, vahşî jenosid ve diğer ızdıraplar pahasına elde ettikleri fecî tecrübe, bize kat'i bir surette şunu ispat etti ki, Rus „önder tabakası“ ile anlaşmamıza hiç bir zaman imkân yoktur ve olamaz. Esasen, vatanımızın muvaffakiyetle istilâsı, Kafkasya halklarının imhası, analarımıza ve hemşirelerimize hakaret, — kütüphanelerimizin ve tarihî arşivlerimizin orta çağ zihniyetiyle sokaklarda yakılması, milli kahramanlarımızın çamurlarda sürüklenmesi, şehir ve köylerimizin yağma edilmesi dolayısıyla generallik rütbeleri ve madalyalar alan ve almakta devam eden Rennenkampflar ve Çıcyanoflar, Paskeviçler ve Serovlarla münakaşaya

girmemize dahi imkân yoktur. XIX nci XX nci asırların bu vahşi acubeleriyle teşriki mesaf etmeğe kalksaydık mel'un birer vatan haini mesabesine düşerdik; zira bizler için bahis konusu olan mesele sadece bolşevizmle mücadele değil, sadece bir rejimin yerine diğerinin getirilmesi değil, milli mevcudiyet ve halklarımızın ölüm dirim meselesidir.

Maatessüf bu hususta çarlık ile Stalinizm arasında esası bir fark göremiyoruz. Rus çarının mütearrız bürokrasisi, Kafkasya tarafından asla tahrik edilmeden, yarım asır imtidadınca bize karşı hakiki bir imha harbi yürüttü, ve biz kendimizi müdafaa ettik. Şimdi ise Sovyet -Rus bürokrasisi Kafkasyada artık imha harbi de yürütmüyor, fakat jenosidler, halkın toptan imhası yolunu tutmuş bulunuyor, bize de artık sadece yaşama hakkımız için mücadele etmekten başka bir şey kalmıyor. Vaziyetimizin, maksatlarımızın, haklı ve mukaddes mücadelemizin mühim hususiyeti ve köksal farkı da işte bundadır.

Rus muhaceretinin liderleri bize bazen şöyle diyorlar:

— Madem ki Rus halkına karşı kininiz yoktur ve bürokrasiden biz de nefret ediyoruz, şu halde bize gelin, bizim idaremi altında çalışın, müsterek gayretlerimizle komünist diktatörlerini imha edelim.

Bu sözlere bir saniye inanalım. Fakat antikomünist olan bizler şuna inanıyoruz ki, evvelâ, „komünizm“ ve „sosyalizm“ Sovyetler Birliğinde halis bir Rus silâhı haline gelmiştir ve bu gün filen, asırdide mürteci emperyalizmi ifade etmektedir, binaenaleyh sadece bir „antikomünizm“ şiarı bizi tatmin edemez; saniyen Kafkasya demokratları aynı zamanda hem antikomünist-antibolşevik, hem antiemperyalist -antireaksyoner'dirler; salisen Kafkasya halklarının imhası Sovyet hâkimiyetinden çok daha evvel başlayarak tatbik mevkiine girmiş, şimdi ise daha geniş bir mikyasta devam ettirilmektedir, binaenaleyh ihtilâlden evvelki ve sonraki bürokrasiler arasında esas itibarile bir fark görmü-

yoruz; sonra, bizzat Kuzma Prutkov „madem ki bir defa aldattın, artık sana kimse inanmaz“ diyordu-, halbuki Rus bürokrasisi bizi müteaddit defalar aldattı; ve nihayet Kerenski efendiler ne derlerse desinler „Kafkasya bize ekmeği ve petrolu dolayısıyla lâzımdır“ şeklindeki Rus şiarı bu gün de meriyette kalarak, gözlerimizin önünde nümâyışkâr bir şekilde, hesaplı bir soğukkanlılıkla ve halkın topyekûn olarak imhası suretinde tatbik edilmektedir. Binaenaleyh ciddi hiç bir Kafkasyalı kendilerine inanmıyorsa Kerenskiler bizi mâzur görsünler.

Rus muhacirleri sık şu iddiada bulunuyorlar ki, „orada“, Sovyetler Birliğinde, halklar arasında bir ihtilâf yoktur, „Solidaristler“ ise „milliyetler meselesi“nin asla mevcut olmadığını söyleyecek kadar ileri gidiyor. Fakat biz başka türlü düşünüyoruz: eğer vatanımızdaki partizan „kargaşalığı“ filen bir yıl bile kesilmiyorsa, eğer iş halklarımızın topyekûn olarak imhasına kadar varıyorsa, Seyh Şamili „mürteci“ ve „İngiliz-Türk casusu“ olarak ilân etmek mecburiyeti hasıl oldıysa, Kafkasya ile Rusya arasındaki karşılıklı münasebat her hale parlak ve ideal olmaktan çokuzaktır. Dahası da var: biz hatta şunu emniyetle iddia ediyoruz ki, komünist partisi dahilinde bile kuvvetli milli cereyanlar mevcuttur. Müsavat hakları dahilinde hareket edileceği ümidiyle tek bir devlet kurulmasına çalışan eski idealist bolşevikler dahi şimdi arkalarını Kremline çevirerek „Titoizm“ yolunu tutmuşlardır. Partinin Kabarda-Balkar bölge komitesi sabık sekreteri B. Kalmukoğlu Kuzey Kafkasya bölge komitesi genel toplantısında açıkça şunu söylemişti ki, her gayri-rus âmirin yanına Rus „muavin“ tayin etmek usulünden vaz geçilmedikçe müsavattan bahsetmek abestir. Sovyetler Birliği halklarının vahdet ve beraberliği yolunda herkesten çok çalışmış olan eski ihtilâlcı S. Takoyev, nihayet, Moskova hâkimiyetinden azad bir „Kafkasya halklarının cumhuriyetçi-demokrat birliği“ fikrini ortaya atmak mecburiyetinde kalmıştı. Enukidze ise,

memlekette milli-emperyalist bir rejim doğmağa başladığını ve Sovyetler Birliğinin emperyalist bir taassuba doğru sürüklendiğini açıkça iddia etmek cesaretini göstermişti.*)

Yeni misaller de gayet manidardır: Batıya iltica eden hiç bir Rus vahşiyane jenosid hâdisesi dolayısıyla protesto mahiyetinde bir tek söz bile sarfetmemiştir, halbuki Kafkasyalı kaçkınlar Batıya iltica eder etmez bu korkunç meseleyi mevzu bahis etmişlerdir. Hiç bir Rus muhaciri 1944—45 yıllarında Şimalî Kafkasya'da cereyan eden partizan muharebeleri hakkında bir tek söz söylememiştir, halbuki aç yeni Kafkasya muhacirinin üçü de — yekdiğerleriyle görüşmedikleri ve tanışmadıkları halde — bu meseleyi açıklamışlardır.

Matbuat mümessilleri yeni muhacirlerden Karaçi'ya Batıya neden iltica ettiğini sordukları zaman o, vatanında halkını toptan imha eden insanlara hizmet etmek istemediğini söylemiştir. Onunla beraber kaçan Rus arkadaşına aynı sorulduğu zaman ise bu sonuncusu şu cevabı vermiştir: kaçtım, çünkü Sovyetler Birliğinde hayat batıdakinden daha fenadır.

Bütün bunlar üzerinde derin derin düşününüz: iki zihniyet, vatanımızın geçirdiği faciaya iki ayrı bakış, Kremlin emperyalist rejimine karşı iki ayrı alâka, Kafkasyaya iki ayrı münasebat. ve biz Rus bürokratlarına soruyoruz: eğer siz hakikaten dostlarımızsanız, neden Rus muhacereti gayrı-rus muhacirlerin iştirak ettikleri, Kafkasya faciasının sekizinci yıldönümüne bigâne kaldı?

Hayır, Kerenskilerle, Baydalakovlarla, Melgunovlarla ve benzerleriyle müsterek bir dil bulmamız imkânsızdır: onlar seleflerinin yolu üzerinde yürüyorlar — biz de cedlerimizin, vatanımızın vasiyetlerine uygun olarak yürüyeceğiz.

Hakiki Rus demokratlarına ise — eğer böyleleri mevcutsa — biz şunu söylüyoruz: emperyalist zihnyetten ve zümrelerden vaz geçin, beyaz irticadan ayrılmak cesaretini gösterin, hürriyet ve istiklâlimizi kayıtsız şartsız tanyayın — o zaman müsavi şartlarla sizlerle teşriki bambaşka bir şey görüyoruz mesai etmeğe hazırız. Halen ise biz amoral yardım yerine, bazı kimseler hitlerizmin çöp tenekesinden kvislingleri çıkarıyor ve onlara bizim cephelerimizde ve saflarımızda gedikler açmak vazifesini veriyor.

Rus muhaceret bürokrasisinin bu hatti hareketini görmemezlikten gelemeyiz.

*) G. Tokayev ("Sosyalisticheskiy Vestnik" — No 2-4, yıl 1951)

Macar âlimlerinin kazı esnasında bir mumya bulduklarını haber alan Moskova derhal şu emri verir:

— Sovyet ilminin prestijini arttırmak için bu mumyanın Cengiz Han'a ait olduğunu, her ne pahasına olursa olsun, ispat etmeğe çalışın.

Kısa bir müddet sonra Macar antropoloji enstitüsü Moskovaya gönderdiği bir haberde mumyanın filvakî Cengiz Han'a ait olduğunu bildirir ve oradan bunun delilleri hakkında izahat istenince de şu cevabı verir:

— Bunu gayet kolay yaptık. Meseleyi gizli polise havale edince mumya "itirafı" bulundu.

Azerbaycanda «Aprel inkılabı»

Azerbaycan Cumhuriyetinin bundan 32 yıl önce Kızılordu tarafından istilâya uğraması münasebetiyle muhterem Mehmed Emin Resulzade'nin „Amerikanın Sesi“ radyosundan yayınlanan hitabenin aynısını dercediyoruz:

Bugün Bakide ve Azerbaycanın her bir tarafında Savet Hükümetinin ve Balşevik Partisinin yaptırdıkları bütün yığıncağ ve merasim yerlerinde Savet Azerbaycanının İstiklal yubleyinden behşedilir.

Azerbaycan helki güyaki esil bugün öz mükedderatını eline almış, helkiki bir helk idaresi kurmuş, İstiklaline gerçekten bugün sahip olmuşmuş.

Helk idaresi, helk için, helk terefinden kurulan bir idarenin adıdır. 32 ildir Azerbaycanda devam eden idare iyse helge hükmeden bir zülüm ve istibidat idaresidir. Sözi, yazını ve neşriyatı manapol altına alan balşevikler tarihi tehriş edirler; diyirler ki: bundan 32 il evvel Aprelin 28 inde Azerbaycan fehleleri ile kentçileri üsyan etmiş, beylerin, hanların ağaların hükümetini yarmış, yerine Savet hükümetini vicuda getirmişlerdir. Bu üsyanın başında duran „İnkılab Komitesi“ ise Rusya Savet hükümetine müraceetle özüne kömek istemiş, o da kızıl ordunu Azerbaycana göndermiştir.

Halbuki hegiget temamiyle bunun eksinedir: Ayın 27 sinde Kızıl ordu üstün kuvvetlerle Azerbaycan serhedini geçmiş, gösterilen mükavimetleri kırılmış ve Bakini zorla tutmuşdur. Bundan sonra özü ile beraber getirdiyi „Azerbaycan inkılab komitesi“nin adından gülya „üsyan etmiş Azerbaycan fehle ve kentçilerine“ kömeye gelmesini özü hahiş etmişdir.

Balşeviklerin 31 ilden beri her il 28 Aprelde tentene ile bayram ettikleri hadise bu hadisedir. İstila hadisesine onlar istiklal deyirler. Burada bir helk hükümeti deyil, helki ezen bir diktatorluk kuruldu; buna „fehle diktatorluğu“ dediler, amma yalan; bu fehleni de ezen bir diktatorlukdur. Bu, Azerbaycan

helkinin 34 il evvel 28 Mayıs 1918 de başından attığı yabancı istilasının yeniden daha korkulu bir şekilde geri dönmesinden başka bir şey deyildir.

Azerbaycanlıları! Sizi bugün azadlığımızdan ettiler; söz, yazı ve yığıncağ heggini elinizden aldılar. Azadlık, burjuva boşboğazlığıdır dediler. Beylerden toprakları, sahiplerinden fabrikaları aldılar. Bir kısmınızı kolhozlara, bir kısmınızı da fabrikalara zencirlediler. Sözde kapitalizmi kaldırdılar amma, işde devlet kapitalizminin esirleri oldunuz. Bir dilim çörek üçün brikadirlerin kamçıları altında canınız çıkasıya çalışdırıldınız; fehle olanlarınız fabrikalara bağlı kullar halına düşdünüz. Kamisarlara ve partiya böyüklerinin gözəl yaşaışları ile zehmetkeş helkin halını bir tutuşturunuz. Bumi ydi size ved edilen beraberlik?

Demirperde iyle harici alemden ayrılmış bir veziiyyetde olan sizleri balşevikler min cüre yalan ve palanlarla idare edirler; bütün dünya esir iyken siz azadmışsınız; bütün dünya ac iyken siz tokmuşsunuz; her terefde musavatsızlık ve hercimere var iyken Savet Azerbaycanında nizam ve intizam varmış. Savet Azerbaycanı Cumhuriyeti bütün dünyaya ve alehusus Serge nümüne bir Cumhuriyet imiş! Bu nümüne Cumhuriyetde kultura inkişaf edirmiş; formaca milli, mezmunca sosyalist; proletariyat kulturalarından size çok behşedirler; formaca millî olacak yazımız onbeş ildir Rus herfleri ile yazılır, yalnız herfler deyil istilahlar da ruslaşdırıldı. İslami ve Avropai istilahlar işletmek imdi yasaaktır. Kommunizmin mügeddes dili Ruscanın istilahlarını işletmek mecburiyedir. Formanın ruslaşdırılmasından sonra sıra mezmuna geldi. İmdi sosyalist olacak mena dehi ruslaşdırılır. Tarihte idialleşdirilecek giymetlerden insan azadlığını

ve milli istiklal hadiselerini deyil Rus imperyalizmini temize çıkaracak misaller verilmeliymiş. Bütün dünyada milli istiklal kahramanı diye tanınan Şeyh Şamil dünən algılanan bir sima iken, bugün menfi bir tip olur. Azərbaycan helginin, sücaet, cesaret, fedakarlık, igitlik ve vətənperestlik hislerini gıcıklayan „Dede Korkut“ hekayesi dünən faydalı bir eserdı, bugün zərərli görünür. Çünkü imdi Savet imperyalizmi carların gettiyi Böyükruşluk yoluna düşmüşdür.

Böyük şairlerimiz, edip ve yazıçılarımız eksinqlabçı diye meydandan kaldırıldılar. Milletin şanlı geçmişi iyle az çok elagesi olan eserler kitaphanelerden yığışdırıldı.

Sade milli Azərbaycan dövrünün ve Türk Medeniyet Tarininin hegigi mümessilləri deyil, Azərbaycanın savetleşdirilmesinde tarihi rol oynamış adamların adları bele çekilmez oldu. Doktor Neriman Nerimanov 27-28 Aprel hadisəsinin gehremanı iydı. O, Azərbaycan İnkılab Komitesinin reisi sıfatı iyle, Kızıl ordunun süngüleri arasında iş başına gelmişdi. İsminin Savet istelasını perdelemesine razı olmuşdu. Azərbaycandan Maskvaya yollanan gemiler ve vagonlar dolusu garet ve genimet mallarını o, yoldaş Lenine hediye diye sadigane nitikleri iyle yola salmışdı. Bütün bunlara bakmyarak, biraz sonra, onu suyu sıhılmış limon kimi attılar, milli egintilikle töhmetlendirip Maskvaya sürdüler. Ömrünü orada bitirdi.

Başka bir çok kamisarlər da eyni agibete düşər oldular. Mesele: Azərbaycanın savetleşdirilmesinde, birinci gündən ehtibaren, milliyetçilik iyle Panturanizma qarşı amansız suretde mücadile eden ve Karl Marksın Kapital'ının Azərbaycan Türkcesine tercüme edilmesi münasibeti iyle „Türkceinin şerefliendiyinden“ behseden Ruhullah Ahundov, Panturanizmin zəherli bir nümayəndəsi ve milliyetçi Müsavat partisinin zavallı bir agentı diye günahlandırıldı. Savet ders kitaplarında Panturanizm iyle Panislamizmin „gaçak fikirlerini“ böyük bir diggetle arıtlamağı

özünə müğgeddes vezife sayan ve bir çok vətəndaşlarının ganına giren. Eli Heyder Karayev, sonra milletler arası faşizmin nacins bir nökeri diye ifşa edildi. Milli Azərbaycan hükümeti eleyhinde konspirasyonu iyle meşhur olan 1921 de Gence üsyanını basdırmağa memur olan baş kamisər Hemit Sultanov İnkılab Mehkemesinin gerarı iyle, Azərbaycanı Savetler Birliğinden ayırmak istiyen silahlı bir üsyan guvvetinin başında durmak töhmeti iyle ölüm cezasına mehküm oldu. Bu cüre misallar söylenmekle bitmez!...

Helk üçün, getiyyen deyil, ancak kızıl Maskva ağaları üçün idare olunan Savet Azərbaycanda helge azacık yakınlık gösteren insanlar Stalinin gözünde bir helk düşmenidir. Vaktiyle Savet rejimine böyük yararlıklar gösteren bir çok yerli kommunistlere „helk düşmeni“ damgasını vurarak hamısını silip süpürdüler. O gederki bugün münasibeti iyle neşrolunan Savet gazetelerinde, yubleyi yapılan Aprel inkılabı kehremanlarının ilan olunan siyahısında yerli tek bir ada rastlanabilmez. Azərbaycandaki Savet inglabinin yegane gehremanı kızıl ordunun komandanı Stalindir!...

32 ildən beri üsdünüze ganlı kâbus kimi cöken rejim, milli gehremanı olmıyan, helgin içinden çıhmış rehberden mehrum olan bir rejimdir. Yabancı ve yalançı bir rejim!...

Bu, sürgünlerin, hepislerin, ölüm lagerlerinin ve ardı arası kesilmıyen ganlı temizlemelerin, Allah tanımyıyan, Dinsiz, İmansız, zalım N.K.V.D. çilerin rejimidir. Bele bir rejimin hakim olduğı bir yerde, azadlık dünyasından gelen bir sesi eşitmek elbetde golay deyildir. Bu çetinliyi bildiyimiz halda sesimizi mezlum Azərbaycan helgine duyurmak meksediyle bugünkü ganlı Aprel istilası matemini yaşıyanlara deyirik ki: balşevikler, Azərbaycanda bütün Şerge nümunə bir devlet gurdıklarını söyliyirler. Sözlerinde semimi olup didiklerine hegeten inansaydılar, demir perdeni galdırar, Cümhuriyetin kapılarını açar, sizleri azad dünya iyle elage ve münasibete getirerlerdi. Feget bunu edebilmezler,

cünkü o zaman yalanları üze çıkar; Karaya ağ, zülme edalet, yohsulluğa varlık, esirliğe azadlık, istilaya istiklal dedikleri aşikar olar!...

Onlar, bu cesareti gösterebilmez, inatlarında devam ederler. Feget, bu inat

onları kurtarabilmez: heggile batilin, doğru ile yalanın dünya ölçüsünde geden mücadilesinde nihai gelebe heggin ve doğrunundur.

Bu zefer güneşi elbetde ki bir gün Azerbaycanda da parıldıyacaktır!...

Azerbaycan istiklâl savaşı

Otuz dört yıl evvele bir bakış

Yazan: V. Nuhoglu

Sovyetler Birliği çöktükten ve yahut çöktürüldükten sonra yecine konmak istenilen Büyük Rus imparatorluğunun hudutları dahilinde ve bu imparatorluğun vahdetine zarar vermemek şartıyla, Rus olmayan milletlere sovyetvâri „tayin-i mukadderat hakkı“ lûtf ve ihsan buyuran „Büyük ve parçalanmaz Rusyacılar“a göre, rus olmayan milletler hiç bir zaman istiklâl arzusunda olmamışlardır. Onlarca, 1917 ihtilâlinde sonra ilân edilen millî istiklâller ve kurulan millî devletler, Rusya'ya karşı değil de, sâdece bolşevizme karşı bir aksülamelden ibaret imiş. Rus esiri milletlerin istiklâl hareketi tarihini tetkik edenler, bu iddianın masumane bir yalandan ibaret olduğunu, millî istiklâl hareketinin bolşeviklikten çok daha evvellere dayandığını, karası, beyazı ve kızılı da dahil, istisnasız olarak, rus emperyalizmine karşı bir aksülamel teşkil ettiğini göreceklerdiler.

Bundan otuz dört yıl önce, 28 mayıs 1918'de, Azerbaycan istiklâli ilân edilmekle, millî mücadele tarihinin yalnız siyasi safhası kapanmış oluyordu. İlân-ı istiklâl hâdisesinden iki ay evvel, 30 mart 1918'den itibaren, Azerbaycan halkı silâhlı mücadeleye filen başlamış bulunuyordu. 7 kasım 1917'de bolşeviklerin Petrograd'da hâkimiyeti ellerine almalarından dört gün sonra, Tiflis'te muvakkat Maverayî Kafkasya hükûmetinin kurulması, onu müteâkip azeri, gürcü ve ermeni mebuslarından müte-

şekkil Cenubi Kafkasya Seym'inin vücude gelmesi, netice itibariyle Kafkasya'nın Rusya'dan tamamıyla ayrılmasına sebep olacağını takdir eden bolşevikler, buna mâni olmak ve Kafkasya'da hâkimiyeti ellerine almak için, ilk önce Tiflis'te, burada muvaffak olmayınca Bakû'de, harekete geçmişlerdi. Bakû'de belediye seçimlerinde hâkimiyet Azerbaycan Türklerinin eline geçmişti. Petrol ocaklarında çalışan işçilerin ekseriyeti, o devirde, türk olduğu için işçi sovyetlerinde bile hâkimiyet Azerbaycan „Müsavat“ partisinin elinde bulunuyordu. Fakat bu şehirde cephe- den dönmüş ve yolların kapalı olması dolayısıyla memleketlerine gidemeyen yirmi-yirmi beş bin silâhlı gayri türk kuvvetler vardı. Bolşevikler bunları tahrik etmek suretiyle umumî bir katliâm icra ederek, hâkimiyeti ellerine aldılar. Yeni teşekkül eden ve sayıları çok mahdud bulunan Azerbaycan askeri küt'asının silâhdan tecridi ile başlayan bu katliâm, 30 marttan itibaren üç gün üç gece devam ettikten sonra, 18 000 günahsız ve silâsız azeri türkünün şahadetini hitama ermişti.

Bu tarihten itibaren Azerbaycan istiklâl savaşının askeri safhası başlamış bulunuyordu. Kurulan „Bakû Sovyet hükûmeti“ Bakû-Şamahı, Bakû-Salyan tarikiyle Tiflis'e doğru yürüyordu. Girdiği her yerde ahaliyi kılıçtan geçiren kızıl çeteler, milletin umumî mukavemetini alevlen-

dirmiş bulunuyorlardı. Vaktile askerî mükellefiyetten muaf tutulmuş olan Azerbaycan'ın silâhlı kuvvetleri yok denecek derecede azdı. Yegâne silâhlı milli kuvvet, birinci dünya savaşında gönüllü olarak kurulmuş olan bir alaydan ibaretti. „Vahşi alay“ namı ile maruf olan bu alay Hacıkabul'de vaziyet almıştı, fakat bu kuvvet akan kızıl sele karşı dayanacak vaziyette değildi. Bunlara, albay Magalof'un kumandasında yardımcı bir gürcü müfrezesi gönderilmişti, fakat bu müfreze, askerî olmaktan ziyade, gürcü milletinin türk ve müslümanlara karşı beslediği sempatiyi ifade eden, sembolik bir kuvvetti. Bolşeviklerin Şamahı üzerinden ve Kür ırmağı tarikiyle bu kuvvetleri kuşatmağa çalışması cepheyi ilk önce Kürdemir'e, ondan sonra da, geriye, Mususlu'ya almak zarureti hasıl oldu.

İşte bu vaziyet karşısında, Azerbaycan Milli Şurasının, ilânı istiklâli müteakip, kurduğu ilk hükümet, ilk yazıfe olarak Türkiye'den askerî yardım teminini düşündü. Başta Millî Şura reisi Resulzade Mehmed Emin olmak üzere Azerbaycan murahhas heyeti ile, başta Vehip Paşa ve adliye nazırı Halil Bey olmak üzere, Türkiye heyeti arasında, Batum'da yapılan müzakereler neticesinde, 4 haziran 1918 de, askerî bir anlaşma aktedildi. Azerbaycan Milli Şurasının 17 haziran tarihli celsesinde tasdik olunan bu anlaşmanın dördüncü maddesine göre, Azerbaycan'ın emniyet ve asayişini iade için istenildiği zaman Türkiye askerî yardımında bulunacaktı. Bu anlaşmaya istinaden Azerbaycan hükümeti tarafından vâki olan yardım talebi üzerine Vehip Paşa beşinci Kafkas piyade tümenini, bir müddet sonra da on beşinci tümeni, Azerbaycan'a sevketti. Cepheelerde askerî harekât devam ederken Gence'de açılan ilk Azerbaycan harbiye mektebi genç subaylar yetiştirmeğe çalışıyor, aynı zamanda kızıl istilânın haricinde bulunan bölgelerde milli askerî kıt'alar ve süvari milisler teşkil olunuyordu. Türkiye kuvvetleri Gökçay-Aksu-Şamahı üzerinden, Azerbaycan kuvvetleri de demir yolu boyunca ilerleyerek, 30 temmuzda Bakû kapı-

larına dayanmıştır. Bu tazyik karşısında Bakû'deki Sovyet hükümeti çökmüş, yerine milliyetçi rus kuvvetleri geçmiştir, fakat, İran'dan İngilizleri yarduma dâvet eden bu kuvvet dahi dayanmamış, milli kuvvetler 15 eylülde Bakû'yu kurtarmağa muvaffak olmuşlardı.

Lenkeran hariç olmak üzere, bütün Şarkî Azerbaycan düşman istilâsından kurtarılmış ve milli Azerbaycan hükümeti Gence'den Bakû'ye nakletmiştir. Almanya ve müttefiklerinin mağlûbiyeti üzerine, Mondros mütarekesi mucibince Kafkasya'yı terk eden Türkiye kuvvetleri yerlerini İngiliz işgal ordusuna bırakmışlardı. İngilizler ile beraber İran'dan Bakû'ye gelen rus askerî kuvvetleri Azerbaycan'ı „Anavatan Rusya'ya ilhak“a kalkıştılar. Ufa'da teşekkül eden milli Rus hükümetinin hâkimiyetini tanımak için vâki olan tazyiklerin uyandırdığı şiddetli aksülâmel, Azerbaycan istiklâlinin milletin vicdanından doğan bir eser olduğunu isbat ediyordu. Bakû'de Rus siyasi partilerinin istiraki ile açılan „Demokratik Müşavere“ de bütün Azerbaycan siyasi partileri her hangi bir Rusya'ya boyun eğmenin bahis mevzuu olamayacağını kati bir lisanla ve müttefikane ifade ettiler. Azerbaycan hükümeti aynı zamanda Rus kıt'alarının Bakû'den çıkarılmasını İngilizlerden ısrarla talep ediyordu. Nihayet bu haklı ve meşrû olan talep kabul edildi. Ve nisan 1919'da Gence'de ve Agdam'da teşkil olunan muntazam Azerbaycan askerî kıt'aları Bakû'ye vürud edince, payitaht halkı, sevinç göz yaşları içinde, ikinci zafer bayramını tes'it etti.

İngiliz işgal kuvvetleri kumandanı, neşrettiği bir beyannâme ile Azerbaycan hükümetini meşrû bir hükümet olarak tanıdığını ilân, rus kuvvetlerini ihraç ve Bakû'yu Azerbaycan kuvvetlerine teslim ettikten sonra, memleketi tahliye etti. Bu münasebetle başvekil Yusuffbeyli Nasip Bey parlamentoda iradettiği nutkunda, bugünden itibaren Azerbaycan'ın hakiki istiklâline kavuştuğunu tebşir ediyordu.

Fakat istiklâl savaşının askeri cephesi henüz tamamlanmamıştı. Lenkeran ve Mugan'da tutunmakta devam eden rus kuvvetleri, Azerbaycan dahilinde ikinci bir hükûmet teşkil ediyorlardı. Memleketi bu müstevlilerden temizlemek için Azerbaycan hükûmeti yalnız kendi kuvvetlerine güveniyordu. Kısa bir zamanda teşkil olunmuş milli ordudan tefrik edilen seferi bir kuvvet, general Habip Bey'in kumandası altında harekete geçti. Sonraları bolşevikler tarafından kurşuna dizilmek suretiyle şehit edilen Habip Bey (Selimoğlu Habip Bey) istiklâl savaşı sırasında, Mususlu cephesinde ve demiryolu boyunca hareket eden general Ali-Ağa kumandasındaki Azerbaycan kolordüsüne mensup milli kuvvetlere kumanda etmiş idi. General Habip Bey'in kumandasındaki milli Azerbaycan kuvvetleri Mugan ve Lenkeran'daki rus çetelerini az bir zaman zarfında temizlemeğe muvaffak olmuşlardı.

Artık Azerbaycan dahilinde rus kuvveti namına hiç bir şey kalmamış bulunuyordu. Buna mukabil, Şimalî Kafkasya'nın hürriyet ve istiklâlini çöneyerek hududumuza dayanan beyaz rus generali Denikin, garpte Gürcistan'ı,

şarkta da Azerbaycan'ı tehdiide başlatmıştı. Hazer denizinde Azerbaycan bayrağı altında seyrüsefere de müsaade etmek istemeyen bu beyaz general, memleketimizi „Büyük ve parçalanmaz Rusya“nın bir kısmı telâkki ediyordu.

Fakat Azerbaycan hükûmeti, vaktiyle Ufa'daki amiral Kolçak'ın milli Rus hükûmetine karşı geldiği gibi, „Büyük ve parçalanmaz Rusya“ kahramanı general Denikin'in tehditlerine de göğüs germek suretiyle, Azerbaycan istiklâlinin sadece bolşeviklere karşı bir aksülamel olmadığını isbat etti.

Denikin'in tehditleri karşısında, Gürcüstan ile askeri bir ittifak aktederek, bütün milli kuvvetlerini seferber bir hale getiren Azerbaycan hükûmeti, bu vaziyetten istifade etmek isteyen Sovyet Rusya'nın Denikin'e karşı müsterek hareket tekliflerini de, şiddetle reddetmişti. Azerbaycan Cumhuriyetinin hariciye nazırı merhum Feth Ali Han, Sovyet hariciye komiseri Çicerin'e verdiği cevabında, Azerbaycan'ın Rusya ile hiç bir bağılılığı olmayan tam mânâsıyla müstakil bir devlet olduğunu ve Rusya'nın vatandaş savaşına kat'iyen karışmayacağını sarih bir lisanla bildiriyordu.

Almanyanın işgal muntakaları hudutlarından birisinde bir Amerikalı ile bir Kızılordu askeri nöbet beklerler. Amerikalı saatına bakar ve:
-Onbeş dakika sonra nöbetim bitiyor, der. Allaha şükür!
Kızılordu askeri de saatına bakar ve o da şöyle der:
-Benim de onbeş dakikalık bir nöbetim kaldı. Staline şükür!
Kızılordu askerinin Allaha değil Staline şükür ettiğine hayret eden Amerikalı sorar:

-Çok tuhaf! Ya Stalin ölürse ne diyeceksin?
Kızılordu askeri şu cevabı verir:
-O zaman ben "Allaha şükür" diyeceğim.

Dünyanın iktisadî istikrarı ve milletlerin istiklâl hakkı

Yazan: M. B. Mehmetzade

Kızıl Rus İmparatorluğunun enkazı üzerinde, ne pahasına, ne şekilde ve ne suretle olursa olsun, „Büyük ve parçalanmaz“ beyaz bir Rus İmparatorluğu kurmak isteyenlerin ileri sürdükleri „Mucip sebepler“ arasında dünyanın iktisadî istikrarı meselesi de vardır. Diyorlar ki: İktisadî bir uzviyet olan Rusyanın millî devletlere ayrılması, bütün dünyanın iktisadî nizam, muvazene ve istikrarını altüst edecektir. Bu iddiayı ileri sürenler Sovyetler Birliğine dahil Rus olmayan halkların millî hususiyetlerini de kabul ve teslim ediyorlar. İrk, milliyet, dil, kültür, din ve tarih itibarıyla Rustan tamamen başka milletler vardır, diyorlar; hatta ırk ve din bakımından Ruslara yakın olan Ukraynalıların bile müstakil bir millet oldukları kabul olunuyor. Fakat, onlarca, Rus olmayan milletler ile Rus milleti, milliyet itibarıyla ayrı olsalar da, iktisaden kaynaşmış tek bir uzviyet teşkil ettikleri için, parçalanmaları imkânsızdır. Eğer bu uzviyetin vahdeti bozulursa, yalnız Rus milleti değil, Rus olmayan milletlerin ve onlarla beraber bütün dünyanın mutazarrarı olacağı şüphesizdir. İddia ediyorlar ki, milliyet farkı ayrı millî devlet kurmayı icap ettirse de, iktisadî vahdet bir yerde yaşamayı âmirdir. Binaenaleyh, en doğru ve en sağlam yol, Sovyetler yıkıldıktan sonra, onun yerinde bir „Rusya federasyonu“ kurmaktır.

Rusların „Federasyon“ lehinde ileri sürdükleri daha bir çok deliller vardır. Meselâ diyorlar ki: Batı Avrupa federasyonuna doğru giderken, Doğu Avrupayı parçalamanın manası yoktur. Fakat unutupyorlar ki, Batı Avrupada federasyona doğru ilerleyen müstakil milletlerdir ve bu federasyon müstakil millet-

lerin karşılıklı anlaşmaları üzerine yapılacaktır. Dünyanın iktisadî ve medenî istikrarı namına Doğu Avrupa milletlerinin de, müstakil birer varlık halinde, Batı Avrupa camiasına yaklaşması icap eder.

Ruslar gene diyorlar ki: Kafkasyada ve Türkistanda küçük küçük milletler nasıl müstakil devletler kurabilirler?

Fakat unutupyorlar ki, Kafkasya'nın ve Türkistan'ın „Küçük“ telâkki edilen milletleri Batı Avrupa federasyonuna namzet milletlerden daha büyüktür; Batı Avrupa Birliğine, Büyük Britanya, Fransa, İtalya, Almanya, Belçika, Hollanda ile yan yana Lüksemburg dahi namzet bulunmaktadır.

Rusların bu delilleri tenkide tahammül etmez sudan şeylerdir. Fakat, iktisadî motif biraz ağır basmak ve biraz da ciddi görünmek iddiasındadır. Bu motivi Rus ihtilâlinin başlarında sosyalist partilerinin hemen hepsi ileri sürmüşlerdir. Fakat o zaman bu motif Rusyayı federasyon esası üzerine kurmak isteyenlere karşı, merkezîyetli bir cumhuriyet teşkili lehinde kullanılmıştı. Bu gün ise durum değişmiştir: Federalistler separatist (istiklâlcı) olunca merkezîyetçiler de federalist oluvermişlerdir.

Aşıkâr görüyoruz ki, „Rusya federalistleri“nin başlıca endişesi dünyanın iktisadî istikrarından ziyade Rusyanın „Parçalanmazlığı“dır. Eğer, zahiren pek masumane görünen, fakat asıl saikin maskelenmiş bir Rus emperyalizmi olduğunda şüphe olmayan bu formül, bütün dünyaya, hiç olmazsa bütün Avrupaya, tatbik edilmek istenseydi, motivin mantık kuvveti asla inkâr edilemezdi. Çünkü, bugün bütün dünya mütecanis ve ahenktar bir manzume

halinde iktisadî bir uzviyete doğru gelişmektedir. Bu gelişmenin siyasi birleşmeleri de intaç edeceği tabiidir. Kaldı ki, ne Çarlar Rusyası, ne de Sovyetler Birliği hiç bir zaman iktisadî bir uzviyet teşkil etmemiştir. Rusya müsterek ticarî menfaatlar icabı serbest emtea mübadelesi üzerine kurulu tabii iktisadî bir uzviyet teşkil etmekten her zaman uzak olmuştur. İptidai ham mallarını, petrol ve kömür gibi yakıtını ve buğday gibi gıda maddelerini munhasıran Rus olmayan milletlerin memleketlerinden yağma etmek suretile ve cebren alan Rusya bu memleketlere mal mübadelesi gibi iktisadî sebeplerle yayılmış değildir. Velikorusya'dan ziyade Yakın Doğu'ya, Batı Avrupa ile Orta Avrupaya bağlı bulunan Ukrayna, Kafkasya ve Türkistan kendilerini yaşatabilecek müstakil birer iktisadî uzviyet teşkil yoluyla hayatını temin ediyor. Rusya bu memleketleri istilâ ederken sanayi devrine değil ziraat devrine bile girmiş değildi. Bugün birer müstemleke teşkil eden Rus olmayan memleketler ziraatî inkişaf etmiş, ticaret ve sanayi devrinde iken Rusyada kölelik rejimi cari idi. Yağmacılık, talan ve soygunculuktan başka bir mana ifade etmeyen Rus iktisadî siyasetinde hiç bir zaman ticarî bir zihniyet hâkim olmamıştır. Rus, mukabilinde hiç bir şey vermeden almış, daha doğrusu, bugün dahi olduğu gibi, çalmıştır. Bütün aksi iddialara rağmen, Rusya istilâ ettiği memleketlerin iktisadî ve medenî gerilemesini, sefalet ve felâketini mucip olmuştur. Rusya kılıç ve ateş kullanarak bu memleketlerden çaldığı servetleri mamulât şeklinde de iade etmek kabiliyetinden mahrum bir millettir. Esareti altındaki milletleri soyup sefalete mahkûm kılan Rusya, müstemlekelerine ancak Rus mujiki ile Rus votkası ihraç edebilmiştir. Rusyanın iktisadî siyasetinde her zaman yağma ve imha usulü hâkim olmuştur. Her barbar millet gibi Ruslar da meyvesini toplamak için ağacı kökünden koparmışlardır. Zulme, tahakküme, istismale ve imhaya dayanan Rus sanayii gayrı tabii ve gayrı insanî iktisadî bir nizam, daha doğrusu nizamsızlık teşkil eder.

Böyle bir iktisadî sistem askerî hâkimiyetin sarsılması ile, şüphesiz ki kendi kendiliğinden çökecektir. Ve onun harabesi üzerinde canlı ve sağlam, binaenaleyh tabii birer iktisadî uzviyetler doğacaktır. Kendi kendilerini yaşatmak kabiliyetinde oldukları söz götürmez bir hakikat olan Ukrayna, Kafkasya ve Türkistan gibi Rus olmayan milletlerin Rusyadan ayrılmasından ne Rusya ve ne de dünya iktisadiyatı zerre kadar müteessir olmayacaktır. Bilâkis, cebre ve tahakküme dayanan ve bunun tabii neticesi olarak militarizm ve emperyalizmden ayrılmayan gayrı tabii Rus iktisadî sistemi yerine temelini barış, ve güven teşkil eden tabii iktisadî bir nizam kaim olacaktır. Bunun da dünyanın iktisad ve medenî istikrarına büyük bir destek teşkil edeceği inkâr edilemez bir hakikattir. Halbuki, yağma, cebir ve tahakküm üzerine kurulmuş olan bugünkü Rus iktisadî nizamı, müstemlekelerin tükenmez servetleri ve sayısı hesaba gelmeyen esir sürüleri sayesinde gerçekleştirildiği muazzam „Beş yıllık plânlar“ ile dünyanın iktisadî istikrarını temelinden yıkmayı hedef tutmuştur. Böyle iktisadî bir nizamın ilcebet devam etmesi beşeriyetin intiharı kabul etmesi demektir. Benaenaleyh Rus esiri milletlerin istiklâl ve hürriyete kavuşmalarıyla yıkılacak olan şey dünyanın iktisadî istikrarı olmayup, Rus emperyalizminin iktisadî temelleri olacaktır. Dünya ebedî istikrara da yalnız bu sayede kavuşabilecektir.

Esasen Rusların asıl gayeleri de dünyaya hâkim olmaktır.

Rus âlimlerinden S. O. Zagorskiy, 1922 de Prag'da neşrettiği „Milletler arası iktisadî problemler“ adlı eserinde diyor ki: „Avrupanın milli devletlere parçalanması yalnız insanların değil, eşya hareketinin hürriyetini de ortadan kaldırdı. Bu parçalanma nakliyatı, para sistemi ve milletler arası mübadeleyi de altüst etti.“

Bunun çaresi nedir? Zannetmeyiniz ki müellif demokratik bir zihniyetle Avrupa federasyonu gibi teklifler ileri sürmektedir. Hayır! Onun arzusu bir taraftan Rusyanın parçalanmasını önle-

mek, diğer taraftan da Tuna havzasını Rus kontrolünde görmektir.

Müellif diyor ki: „Baltık milletlerinin Rusyadan ayrılması hem kendileri için, hem de Rusya için menfi neticeler verdi... Sovyet rejimi göktükten sonra Rusyanın iktisadî bir kül olmasına, Rusyanın denizsiz yaşayamayacağına ve civar vilâyetlerdeki servetleri istismal etlemesine olan lüzum ve ihtiyaç, dünya iktisadiyatının terakkisi namına, kendisini hissettirecektir.“

„Dünya iktisadiyatının terakkisi namına“ servetlerinin Rusya tarafından istismar edilmesi lüzum gelen „Civar vilâyetler“, unutmayınız ki, Ukrayna, Kırım, Kafkasya ve Türkistandır.

Fakat müellifin arzusu bu kadarcık da değildir. O, Baltık boyunun, hatta, Lehistanın, Çekoslovakyanın, Bulgaristanın ve İtalyanın dahi tek başlarına yaşayamayacaklarına kanidir. İtalya hariç bugün bütün bu memleketler Rusyanın kontrolü altında bulunuyor. Acaba bu durumdan dünya iktisadiya-

tının temin ettiği „Terakki“ neden ibarettir?

Orta Avrupaya malik olmak suretile Rusya Tuna sistemini kendi kontrolüne geçirmiştir. Bunun neticesinde Karadenizdeki muvazene rakipsiz kalan Rusyanın lehine olarak bozulmuş ve Rusların İstanbul, Boğazlar, Akdeniz ve dünya hâkimiyeti hulyaları yeniden kanatlanmıştır. Sovyetler Birliği bu şeklele dünyanın iktisadî istikrarı için ne nisbette „Terakki“ âmili ise, yarınki „Büyük ve parçalanmaz Rusya“ dahi, „Dünya iktisadiyatının terakkisine“, en azı, o kadar bir hizmette bulunabilecektir. Yâni Rusya, „Dünya iktisadiyatının terakkisi namına“ bütün dünya üzerinde hâkimiyet iddiasına kalkacak, muazzam orduları ile dünyaya meydan okuyacaktır. Binaenaleyh dünyanın iktisadî istikrarı namına Rus emperyalizmini gemlemek ve gemi azaıya alması için onu dizginlemek lâzımdır. Bunun en kuvvetli ve en sağlam yolu da milletlerin mukaddes olan hürriyet ve istiklâl haklarıdır.

Rus ve gayri-rus muhâcereti

Yazan: Naki Keykurum

Wiesbaden anlaşmasından 24 saat geçmeden beyaz Ruslarla peyklerinin nasıl birbirlerine girdiklerini gördük. Beyaz Rusların beyazlaştıkları günden beri geçirdikleri safhaları gözümün önünden sinema şeridi gibi geçirdiğim zaman gördüğüm manzara şu oldu: Denikin ile Vrangeli bolşeviklere karşı atıldıkları mücadelede muvaffak olamadılar. Sebebi ise basit: ihtilâl Rus çarını tahtından yıkıp deviriyor, bir tarafta Rusya'da yaşayan insan kitleleri hürriyet bekleyip dururken, diğer taraftan çar generalleri çar'ı yeniden tahta oturmağa ve eski istibdat rejimini ibkaya çalışıyorlar. Çar idaresine son derece kin ve nefret besleyen halk kitlesi generallerin aleyhine dönüyor. Generaller yanlış bir yol tutmuşlardı: kızışmış Moskova üzerine gideceklerine Kaf-

kasya'ya doğru yürüyorlardı. Bu generallerin Kafkasya'da ne işleri vardı? Hürriyetlerine yeni kavuşmuş olan Kafkasya milletlerinden istedikleri ne idi? Topraklarını karış karış müdafaa eden bu milletlerden gördükleri şiddetli mukavemeti hesaba katmamışlar mı idi? Denikin şimalî Kafkasya'nın hürriyet ve istiklâlini çiğnedi, ezdi ve mücadelesinden bir an için olsun vaz geçmeyen bu hürriyet diyarı üzerinden geçerek hududumuza dayandı. Karşlarına Azerbaycan kuvvetleri dikilmişti, arkalarından onları Kızılordu vuruyordu. Bununla beraber bizden şimal muntıkalarımızı istiyecek kadar gülünçlük gösteriyorlardı. Hazer denizinde Azerbaycan bayrağı altında seyrüsefere mani oluyorlardı. Derken günün birinde teslim bayrağı çektiler. İki kola ayrılan

beyaz kuvvetlerin bir kısmı Azerbaycan'a ve diğer kısmı da Karadeniz tarihiyle İstanbul'a iltica ettiler.

Bu feci âkibet beyaz generallerin akıllarını başlarına getirmedir. Bundan 20 yıl evvel Paris'te toplantı yapan bu beyazlar Rus olmayan milletler üzerinde Rus tahakkümünü olduğu gibi muhafazaya karar veriyorlar. Milletlere yalnız din hürriyetini kâfi gören bu monarşistler, milletlerin tayini mukadderat haklarını hatırlarına bile getirmemişlerdi. Aradan 20 yıl geçiyor. Wiesbaden'de, Amerikalıların tazyiki altında, tayini mukadderat kelimesini zikrediyorlar; fakat bu da şarta bağlıdır, daha doğrusu dumanlar içinde gömülüdür. Beyazlar „tayini mukadderat“ hakkının istikbale, Rusya'nın kurtuluşundan sonraya aid olduğuna kanidirler, yani çarlık Rusya yeniden kurulacak, Rus orduları harpte hâkim olacak, bu suretle „emniyet ve aşayış“ temin olunduktan sonra milletlere soracaklar: „hür ve müstakil olmak istiyor musun?“ Bununla beraber, tayini mukadderat hakkını ağızlarına aldıkları için beyaz Rusların protestoları başlıyor. 5 Rus teşkilâtı ile, yalan vaidlere inanarak birleşen safdil zavallı „peykler“, dostları tarafından terk ediliyorlar.

Bolşeviklerin resmî kayıtlarına göre Azerbaycan halkı, 1925 senesine kadar 56 defa müsellâh isyan yapmıştır. Bunların başında istilânın ilk ayında baş gösteren Gence isyanı geliyor. Bu isyanları tenkil etmek için Rusya'dan Karatelnîye Otryadı denilen ceza müfrezeleri getiriliyor, 6 gün 6 gece devam eden kanlı çarpışmalardan sonra Gence halkı mağlûp oluyor, ahali kılıçtan geçiriliyor, halk imha ediliyor ve bu imha hareketini idare eden de vaktiyle Gence'de muallimlik yapmış olan Andreyef namında bir Rus'tur. Kızıl Rusların Kafkasyayı isgallerinin 23 senesinde sudan bahane getirerek şimalî Kafkasya'da Çeçen-İnguş, Karacay Balkarların imhasını yaratmıştır. Bu zavallı Türklerin köylerine merkezi Rusya'dan alınarak Rus mujikleri yerleştirilmiştir. Bize yapılmış olan Bol-

şevik mezâlimi hep Rusların eliyle yapılmıştır. Onun içindir ki Milletimiz Rus ile bolşevigi birbirinden ayırmaz. Halbuki Rusya'da bu böyle değildir. Kızıl diktatörlük çıktığı zaman Rus halkı kendi komünistlerini kolayca ayıklayıp cezalandırabilecektir. Rus olmayan memleketlerde ise böyle ayıklama imkânsızdır. Bu memleketlerde bolşevik olsun-olmasın, her Rus düşmandır. Bize karşı zulüm ve tahakkümde Ruslar vahit bir cephe halinde, elele vererek hareket etmişlerdir. Bu sebeple biz onları toptan mahkûm etmekte haklı olacağız.

Dünyaya serpilmiş olan beyaz Ruslar hep bir ağızdan Rusyaya karşı harp açılması aleyhindedirler. Onlar tavsiye ediyorlar ki, Rusya'ya yalnız tazyik ile iktifa edilsin ve beklensin ki Rus milleti kendiliğinden Stalin diktatörlüğünden kurtulsun, demokrat bir rejime kavuşsun. Sözde demokratlara göre Rusya'da kendi kendiliğinden demokrat bir rejim kurulacaktır. Aynı zamanda beyazların diğer bir kısmı Romanof ailesine mensup bir çar namzedi aramakla meşguldür. Yâni, bütün emelleri ve gayeleri Rus çarlığını yeniden ihya etmektir, fakat zanetmem ki medenî dünya milletleri, insanlığı ve medeniyeti tehdit eden bu büyük tehlikenin renk değiştirerek olduğu gibi kalmasını kabul etsinler. Çünkü siyah Rusya ne idi ise, bu günkü kızıl Rusya ne ise, yarın ki beyaz Rusya da beşeriyet ve medeniyet için, o olacaktır.

Bütün kalbimiz ve imanımızla inandığımız ve ümit ettiğimiz şudur: yakında, hem de çok yakında kızıl vahşet rejimi çökecek, onun enkazı üzerinde yeni bir zindan değil de, hürriyet ve medeniyet beşiği millî devletler kurulacaktır. Bunlar, Birleşmiş milletler ailesi içinde, hürriyet ve medeniyeti kurmak için elele verecek, saadete ve istiklâle kavuşacaklardır.

Yaşasın, Rus esaretinden kurtulmak için çarpışan hürriyet ve istiklâl âşığı milletler! Yaşasın, bu mukaddes mücadelede bizi destekliyen medeniyet ve hürriyet dünyası!

Hürriyet seferi

Yazan: Bekir Berk

Bugün, bütün dünyayı huzursuzluk içinde bırakan ve biran evvel halledilmesi gereken bir meseleyle karşı karşıyayız: bu komünist-Rus tehlikesidir.

Gerçekten Sovyet Rusya mütecaviz ve emperyalist bir devlettir. Gayesi proletarya diktatörlüğü kurarak komünizm adına dünyayı fethetmektir. "Kapitalist", "emperyalist", "reaksiyoner-mürteci", "fasist" veya "burjuva" diye adlandırdıkları, sistemlerini kabul etmeyen milletlerin kendi inkılâpçı ve sosyalist nizamlarıyla bir arada yaşayamayacağına inanmaktadırlar. Bu inancı, Lenin şöyle ifade eder: "Emperyalizm ve onun yanında zaferle ilerleyen sosyal inkılâp bir arada yaşayamazlar." Bu sebeple de komünist olmayan devletler varoldukça kendi inkılâplarının noksan kalacağı kanaatındadırlar, ki bunu Sovyet Rusyanın eski Devlet Reisi Kâfinin 1938 de üçüncü Enternasyonal kongresinde şöyle belirtmiştir: "Bolşevizmin Sovyetler Birliğindeki zaferi diğer devletler Bolşevik olmayan bir rejimde yaşadıkları müddetçe tamamlanmamış kalacaktır." Bu kanaatin neticesi komünistler, sistemlerini zorla bütün dünyaya kabul ettirmek için bütün gayretleriyle çalışmaktadırlar.

Bolşevikler, — Amerikanın eski Moskova sefiri William C. Bullit'in Türkçeye "Asıl Büyük Dünya" adıyla çevrilen eserinde çok güzel bir şekilde belirttiği gibi — hedeflerine varmak, zaferlerini tamamlamak ve bütün dünyaya komünizm egemenliğini yaymak için de şu iki yolu kullanmaktadırlar:

1 — Sınıf tezdadı ve mücadelesi: Bütün devletlerin içine ihtilâl tohumları ekerek proletaryadan gayri sınıfları tasfiye etmek.

2 — Komünist olmayan devletleri ya ilhak veya kukla hükümetler yoluyla işgal ederek, daha uzaklara sıçramak için stratejik noktaları elde etmek.

Hâdiselerin objektif bir surette tahliiliyle elde edilen bu neticenin doğrulu-

ğunu Lenin'in şu cümlesi de teyit ediyor:

"Bu merkez (Sovyetler Birliği) diğer milletlerin proleterlerini muvaffak kılmak için onların isyanlarını kuvvetlendirmeye yardım edeceği gibi; zaruret hasıl olunca, istismar edici sınıflara ve onların devletlerine karşı da harp açacaktır."

Inkılâplarını tamamlamak, gayelerini gerçekleştirmek için komünist olmayan devletleri harple tasfiyeye karar verdiklerini açıklamaktan çekinmeyen komünistlerin bu harbin kaçınılmaz olduğu hakkındaki kanaatlerini Lenin'in şu sözleri ispat eder: "Sovyetler Birliği ile burjuva devletler arasında günün birinde çıkacak müthiş savaş hiç bir şekilde kaçınılmayacak bir savaştır." Lenin'in yolunda yürüyen Stalin de 9 Şubat 1946 da bütün dünya komünist partileri için verdiği bir söylevde "Kapitalist sistem" (bütün demokrat devletlerin sistemi) ayakta kaldıkça savaşın kaçınılmaz olduğunu ilân etmiştir. 1928 Aralık ayında Moskovada üçüncü Enternasyonal Bürosunun aldığı şu karar ise bu husustaki komünist kanaat ve niyetlerini inkâr edilmez bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır: "Proleter ve burjuva devletler arasında harp muhakkak bir gün kopacak. Bunun içindir ki, proletaryanın ilk vazifesi, bu savaş için gerekli her türlü siyasi, iktisadi ve askeri hazırlığı yapmak, proletaryanın en kuvvetli silâhı olan Kızıldorduyu kuvvetlendirmektir... Sovyet Devletinde sulhçuluk-savaşçılık tezdadı yoktur; o müdafaası ve dünya ihtilâl harpleri için hazırlıklarını yapıyor."

Temeli, 1917 ihtilalinde komünist terör makinesi tarafından katledilen kırk milyon insanın kanıyla sulanan; kuruluşundanberi bir çok ufak milletle beraber 32 milyon Ukraynayı ve 40 milyon Türk'ü esaret altında inleyen; ikinci dünya harbinde 75 milyonluk Kuzey Çin'i, 45 milyonluk Manchuryayı, 35 milyonluk Polonyayı, 25 milyonluk Doğu Almanyayı,

20 milyonluk Rumanyayı, 15 milyonluk Çekoslovakya'yı, 10 milyonluk Macaristanı, 7 milyonluk Avusturyayı, 6 milyonluk Bulgaristanı, 2 milyonluk Litvanyayı, 2 milyonluk Letonyayı, 1 milyonluk Estonyayı, 1 milyonluk Arnavutluğu pençesine geçiren, 400 milyonluk komünist Çin'i, 10 milyonluk Kuzey Kore'yi, 4 milyonluk Finlandayı kısmen kontrol altında tutan, insan neslinin yüz karası, insan ruhunun katili, bir zulüm ve dehşet makinesi olan komünist Rusya, günümüzde bütün milletlerin istiklâlini ve millî varlığını tehdit etmektedir. Her an taşınmaya hazır bir sel, bir tufan gibi duran Rusyayı bugün için dünyayı istilâ etmekten alıkoyan tek kuvvet atom seddidir. Rusya bu sahada Amerikaya yelîştîği ve üstünlüğü ele aldığı anda harekete geçecektir. İşte bu anı düşünmek bütün dünyayı huzursuzluk içinde kıvandırmaktadır.

Gerçekten bu şartlar altında, tahrik, tehdit ve tehlike kaynağı Sovyetler Birliği varoldukça; milletler hapishanesi, komünist Rus imparatorluğu parçalanıp yıkılmadıkça, insanlar huzura kavuşamayacaklar, istikballerinden emin olamayacaklardır. Bu vaziyette hür milletlerce yapılacak en akıllıca hareket, üstünlüğümüz devam ederken, insan neslini tehdit eden tehlikeyi ortadan kaldırmak, milletleri mahvetmek için ilk fırsatta harekete geçecek bir devleti yönetmek, istiklâlimizi korumak; bütün insanların hür ve bütün milletlerin müstakil olduğu bir dünya kurmak maksadıyla komünist Rusyaya karşı müştereken harekete geçmek ve onu parçalamaktır.

Geçen gün gazetelerde gördüğümüz bir haberi beraberce okuyalım:

Vaşington, 5 — Cumhuriyetçi temsilci Charles Kersten'in dün bildirdiğine göre, Birleşik Amerika komünist tahakkümü altındaki milletlerin istismarcılarına karşı mukavemetlerini desteklemek için milyonlarca dolar sarfını dermiş eden bir tasarı hazırlanmaktadır.

Bir basın toplantısında konuşan Kersten, şunları söylemiştir:

"Mukavemet hareketlerine yardım derpiş eden tasarı gizlidir ve gizli kalmalıdır. Bu program bir kaç ay içinde tatbik sahasına konacaktır."

Temsilci Armstrong da demirperde gerisindeki milletlerin kurtarılmalari için artık bir "haçlı seferi" tertip etme zamanının geldiğini söylemiş ve şunları ilâve etmiştir:

— "Komünistler atom bombası ve elimizdeki diğer silâhlardan ziyade esir gibi kullandıkları milletlerin mukavemetinden korkmaktadırlar."

Cumhuriyetçi temsilci Armstrong'un "Rusyaya karşı sefer açmak" hususundaki fikrini, düşüncülerimize uygun olduğu için esas itibariyle benimsiyor ve memnuniyetle karşılıyoruz. Bununla beraber böyle bir harekete "Haçlı sefer" adının verilmesini uygun bulmadığımızı da belirtmek isteriz.

Komünist enternasyon alinin 1928 de toplanan kongresinde "Her mistik, her an'ane, her din ebediyen gömülecektir" diyen komünistler bütün dinlerin düşmanıdır. Fakat yalnız onların mı? Hayır, komünistler ruhun da düşmanıdır. Komünistler mülkiyetin de düşmanıdır. Komünistler milletin de düşmanıdır. Komünistler ailenin de düşmanıdır. Komünistler hürriyetin de düşmanıdır. Tek bir cümle ile ifade etmek icap ederse komünistler insanı insan yapan bütün değerlerin müesseselerinin hasmıdır hepsine birden savaş açmışlardır.

Bu sebeple Rusyaya karşı açılacak bir sefere bütün dinlerin sâlikleri, bütün milletlerin mensupları, esaret zincirlerini parçalayıp hürriyete kavuşmak ve tehdit edilen hürriyetlerini korumak isteyen bütün insanlar iştirak etmelidirler ve edeceklerdir.

Şu hale göre, hür milletlerin istiklâlini korumak ve komünist-Rus imparatorluğunu parçalayarak esir milletleri hürriyete kavuşturmak için Rusyaya karşı girişilecek harekete verilecek en uygun isim şüphesiz ki, "Hürriyet seferi" olacaktır.

İstanbulda çıkan "Mücadele" gazetesinden iktibas edilmiştir.

Tambi Elekhoti

Yazan: A. Kantemir

Cok acı bir haber aldık. Yıllardanberi göğüs anjini hastalığından muztarip olan çok sevdiğimiz bir arkadaşı kaybetmiş bulunuyoruz. Kıymetli bir hukukçu, milliyetçi, temayüz etmiş cemiyet ve siyaset adamı olan ve 63 yaşında bulunan Tambi Elekhoti'nin 1 Mayıs günü, Fransanın Nis şehrinde, ani bir kriz neticesinde vefat ettiği bildiriliyor.

Merhum muhacerette bütün kalbiyle bağlı bulunduğu sevgili vatanının kurtuluşu hayaliyle yaşamış ve bu uğurda son dakikaya kadar yılmadan çalışmıştır. Onu, Kafkasya istiklâl dâvasının samimi ve ateşin mübarizi olarak takdir eden Kafkasya muhitleri bu kara haberi büyük bir teessürle karşıladılar. Ta mektep sıralarından başlayan ve uzun yılların kuvvetlendirdiği dostlukla bağlı bulunduğum bu yakın arkadaşım hakkında bu satırları yazmak bana çok acı ve ağır geliyor.

T. Elekhoti, Digorga da (Şimalî Kafkasya) doğmuştur. Meşhur ve ileri bir ailenin çocuğu olan ve emdiği süt ile birlikte memleketimizin en iyi an'anelerini de nefsinde toplamış bulunan merhum, Vladikavkaz'da liseyi ve Petersburg'da (1913 de) hukuk tahsilini yapıyor, yüksek tahsilini bitirir bitirmez derhal memleketine dönüyor, Vladikavkaz'da baroya kaydoluyor ve hal-

kın çok muhtaç olduğu hak ve müdafası yolunda avukat olarak çalışmağa başlıyor.

Fakat birinci dünya savaşı onun bu sakin meşguliyetini inkıta uğrattıyor; Tambi Elekhoti İnguş süvari alayında subay olarak savaşa iştirak etmek mecburiyetinde kalıyor; ihtilâlin başlangıcında mensup bulunduğu „vahşi“ tümenle birlikte, Petersburg civarında ihtilâl hâdiselerine faal bir surette karışıyor.

Genç inkılâbçı ve büyük vatanperver olan T. Elekhoti Rusyada fazla kalmıyor ve kendi halkının istiklâl temayüllerine yardım etmek maksadı ile Kafkas süvari alayının kıt'alarıyla birlikte acele olarak Kafkasyaya dönüyor. Mükemmel bir hatip ve yorulmak bilmeyen mübariz olan T. Elekhoti halk toplanmalarında yaptığı çıkışlarıyla çok çabuk sıvrılıyor ve Vladikavkazda toplanan Osetin halk kurultayının reisi oluyor. Bundan sonra da, istiklâl ilânına takaddüm eden devrede filen hükûmet vazifesini gören, Umum Şimalî Kafkasya halkları millî merkez komitesine âzâ olarak giriyor.

Hâdiselerin yıldırım süratle değişen bu karışık ve fırtınalı devirde merhumu, kâh muharip olarak cephelerde general Denikin'in beyaz rus ordusuna ve Kızıl

orduya karşı çarpışırken, kâh ateşin bir hatip olarak halk toplantılarında ve halkla sıkı bir surette memleketin şeref, haysiyet, hürriyet ve istiklâlini müdafaa ederken görüyoruz.

Kızıl istilâdan sonra T. Elekhoti uzun müddet dağlarda bolşeviklere karşı mücadele eden partizanların arasında kalıyor ve nihayet çaresiz kalarak büyük bir acı ile düşman çizmesi altında inleyen vatanını terk ile Türkiyeye geliyor. Oradan da Fransaya hareket ederek Pariste yerleşiyor ve onun haklı millî temayüllerine ve siyasi kanaatlerine hürmet eden Matmazel Klara Mil isminde bir fransız kıızı ile evleniyor.

Memleket dışında T. Elekhoti bir dakika bile vatanını unutmıyor. Muhaceretin ağır şartları içinde, son lokmasını daima Kafkasyalı hemşehrileriyle bölüşüyor ve aynı zamanda Kafkasya istiklâli için mücadele eden bütün teşkilâtlara aktif ve faal bir surette iştirak ediyor; Pariste Bay Haydar Bammat idaresi altında intişar eden „Kafkasya“ mecmuasının mühim muharrirlerinden biri oluyor.

İkinci dünya savaşı esnasında, vatanının yakında kurtulacağı ümidiyle yeniden canlanan T. Elekhoti, bir taraftan bütün kudret ve imkânlarıyla Kafkasyalı yeni muhacir ve esirlerin yardımına koşuyor, diğer taraftan da kıymetli kalemıyla Kafkasya dâvası hakkında ilham verici makaleler yazmak

suretiyle „Şimalî Kafkasya“ mecmuasında muharrirlik ediyor.

Vatanına karşı aynı his ve aynı fikirlere meşbu merhum, halen çıkarmakta olduğunuz „Kafkasya“ mecmuasına, okuyucularımızın henüz hafızalarında bulunan makaleleriyle ta başından beri iştirak ediyor ve aynı zamanda mecmuamızın ve Şimalî Kafkasya Millî Komîtesinin Fransa mümessiliğini yapıyor.

Yazdığı yazılarından başka T. Elekhoti, umumî toplantılardaki çıkışları ve Kafkasya dâvası hakkında verdiği müteaddit konferanslarıyla dahi temayüz etmiş bir şahsiyetti. Ayrıca çok zaman ve emek sarfederek, Kafkasya hakkında fransızca büyük bir eser hazırlamış bulunuyordu, fakat eserin intişarını görmek kendisine nasip değilmiş.

Kader içimizden halkların hürriyeti için mücadele eden mübarizlerin birisini daha koparmış bulunuyor. Kafkasya ve doğduğu yere sonsuz bir muhabbetle bağlı olan merhumun ebedî istirahatgâhını yabancı bir memlekette bulması çok acıdır. Zamanımızda „burjuva batıl itikadı“ diye adlandırılan ve ucuz bir meta haline gelen umumî insanlık ideallerine ve siyasi prensiplere her şeyden fazla kıymet veren böyle bir arkadaşın vefatı bizim için büyük bir kayıptır.

Unutulmaz arkadaşımızın hatırası önünde eğilir, „Kafkasya“ tahrir heyeti ve kendi namına merhumun kederdide ailesine beyanı taziyet ederim.

Matbuata bir Nazar

Dış Türkleri meselesinde artık bugünkü hareket tarzımızı değiştirmeliyiz

Uzun yıllar dış Türklerinin millî davalarını ciddiyetle tetkik eden ve bu hususta bir çok eser ve makaleler yazmış olan Türk muharrirlerinden Reha Oğuz Türkkan, Amerika muhabiri bulunduğu "Cumhuriyet" gazetesine, New-York'tan, dikkate değer bir yazı göndermiştir.

Bu yazının bilhassa çok enteresan bluduğumuz ikinci kısmını (mezkûr gazetenin 19 Mart 1952 tarihli sayısından) aynen iktibas ediyoruz:

Türkiyenin dış Türkleriyle münasebeti mesclesi şimdiye kadar, pek az istisna ile, hep şairlerin, tarihçilerin, muharrirlerin, sosyologların ve alelûmum gayrı mesul ve romantik çevrelerin meşgalesi olmuştur.

Millî siyasetimizi formüle edenlerimiz ve Hariciyemizin bu çok mühim dava üzerinde bir prensip kararına varmaları zamanı gelmiştir. Bugüne kadar hüküm süren münferid sevgi tezahürleri, korku gerilemeleri, lâkaydî beyanları, şüpheler ve tereddütler yerine, milletlerarası dünya siyasetinin katı realitelerini ve potansiyel kuvvetleri hesaba katan geniş bir dış siyaset sistemi kurmamız günü gelmiştir.

Bunun, "Panturanizmle" alâkası olmadığını bilmeli ve bildirmeliyiz. Panturanizm veya Turancılık, dost bazı büyük devletleri olduğu kadar, Rus düşmanı komşularımızı, hattâ Azerîleri ve Türkistanlıları bile ürkütebilir. Ustelik bir hayli de hayali bir ülküdür. Türk siyaseti, Istanbuldan Taşkente kadar uzanan büyük bir Türk Birliği kurmaktan ziyade, esir Türk ülkelerinin istiklâl kazanmalarıyla ilgilidir.

Bunun, evvelemirde, gayet realist bir sebebi vardır: Türkiye devleti, Moskova dükahı yayılıp koca bir İmparatorluk haline girdiği gündenderi tehlike içinde yaşamıştır. Türkiyeliler Rusyanın em-

peryalizminden vazgeçmesini ve Rusların yaşadığı muntakaya münhasır kalmasını temenni ederler. Rus esiri milletler Türk olsun olmasın, onların müstakil olmaları Türkiyenin menfaati icabıdır.

İkinci bir sebep, İnkılâbçı ve Demokrat olmamızdan doğar. Esir milletlerin bu asırda emperyalizm altında inlemelerini ve hürriyete kavuşmalarını şüphesiz temenni ederiz. Bu meyanda, bize soy ve dil bağlarıyla kardeş olan halkların hürriyet ve saadetiyle bilhassa alakadar olacağımız tabiidir. Bulgaristanın ihrac ettiği Türk mültecileri Türk vatandaşı değildir; fakat onların yardımına tereddütsüz koşan ve kabul eden Türkiye oldu. Bu da böyledir.

Türkiye siyasetinin ana prensiplerinden biri, Ukraynanın, Gürcüstanın, Polonyanın, Estonyanın, bilhassa Azerbaycan, Türkistan, Kazakistan, Kazan ve Türkmenistanın istiklâli olmasıdır.

Dış Türklerin istiklâli uğurunda donkişotça ve romantik maceralara Türkiyeyi sürüklemek mevzu bahis olmadığına göre, Türkiye hesabına endişe edilecek bir şey yoktur. Bunu her millet ve her millettten daha aşırı ve münasebetsiz bir şekilde Rusya yapmaktadır. (Rusların Mısır, Tunusu desteklemeleri, Sili-nin ve Çekoslovakyanın istiklâli için uğraşması; İngilterenin Kırım Türkleri, Çeçenler ve İnguşlar namına Birleşmiş Milletlerde harekete geçmesi gibi).

Biz de Birleşmiş Milletlerde bu öksüz Türk gruplarının müdafiliğini almalı, Batı Almanyadaki mültecilere yardımda bulunmalı (şimdi bunu İngiltere yapıyor), Amerikada da Türkiye'nin propagandasını yaparken, bir iki kelimeyle de bu mazlûm milletlerden bahsedecek kadar akılsızlık eseri göstermeliyiz. Meselâ, Kırım katliâmının hesabını Birleşmiş Milletlerde İngiliz delegesi ve Belgrad'da Tito kadar, Selim Sarper de sormalıydı.

Bu bizim Şark siyasetimizi de iflâstan kurtarabilir. Amerikalılar Türkiye'nin Orta Şarkta büyük bir rol oynayabileceğine kani idiler. Ne İran, ne de Mısır hadiselerinde bu tahakkuk etmedi. Arablara ve İranlılara, bizzat kendi menfaatlerinin, Türkiye'nin de dahil bulunduğu Batı cephesinde olduğunu anlatamadık. Aracı ve lider rolü oynayamadık. Bu bölgelerdeki tarihî prejüjeler ve mânasız Türk düşmanlıkları, en iyi gayretlerimizi körletiyorsa benziyor.

Halbuki gene Şarkta, istikbalin potansiyel varlıkları olarak, otuz küsur

milyon Türk var. Dilce, soyca, an'anece bize yakın ve bize tam dost. Şimdi, karagünlerinde göstereceğimiz liderlik kabiliyetiyle kalplerini ebediyen Türkiye'ye bağhyabiliriz. Ama yarın değil, şimdi harekete geçmeliyiz.

Bundan ayrıca, bu milyonlarca insan üzerindeki Türkiye'nin prestij ve nüfuzu, Amerikanın nazarında Türkiye'yi — bugün de, yarın da — bir kat daha kıymetli bir müttefik kılar.

Şimdiye kadar maalesef bir şey yapılmış değil. Krenlinin işine gelirse bize saldıracağı, gelmiyorsa, ne yaparsak yapalım, saldırmayacağı bugün artık herkesçe anlaşıldığına göre, Birleşmiş Milletlerde dış Türklerinin hakkını aramakta tereddüt etmek için sebep kalmamıştır. Oradaki Türk halkının katliâm edileceği korkusu da, esasen Rusya'da Türklerin azamî derecede katliâm edilmekte olduğuna göre yersiz bir itirazdır. Türkiye'nin siyasi, tarihî ve millî menfaat ve vazifesi, böyle bir dış siyaseti âmirdir. Son bir fırsatı da tereddüt ve lâkaydiyle kaçırmamız acı olur.

Karaçay ve Malkar faciası

Kafkasya muhacirlerinden arkadaşımız öğretmen Bay Mahmut Aslanbek temiz bir ifade ile hazırladığı ve Krem'in cellâtları tarafından işlenen cinayeti bütün çıplaklığıyla gözümüzün önüne serdiği „Karaçay ve Malkar faciası“ isminde mühim bir kitap yayınladı. Tanınmış Türk muharrirlerinden Bay Kadircan Kafil'nin mezkûr kitaba temasla „Yeni Sabah“ gazetesinde neşrettiği makaleyi ehemmiyetine binaen aynen iktibas ediyoruz.

1828—1910 seneleri arasında yaşamış olan meşhur Rus muharriri Leon Tolstoy'ın bir kitabında şu cümle vardır: „Elbrus dağı civarında Karaçay adlı asil ve cesur bir Türk kabilesi yaşıyordu.“

Elbrus bütün Kafkasyaya yukarıdan bakan 5630 metre yüksekliğinde bir dağdır; Karaçay ve Malkar Türkleri, 23 Şubat 1944 tarihine kadar bu dağın doğu, batı ve kuzey tarafında uzayan çok güzel ve cömert bölgede bulunuyorlardı; Kızıl Rusyanın 1920 de başlayan imha hareketleri sekiz sene evvel sona ermiştir ve orada artık o çalışkan

ve asil Türklerin hâtıralarından başka bir şey kalmamıştır; nitekim Çeçen, İnguş ve Kırım Türkleri de aynı âkıbete uğramışlardır; şimdi onlar sürülmüş oldukları Sibiryada ya tamamen tükenmiş yahut tükenmek üzere bulunuyorlar.

Karaçay Türklerinden olup, ikinci dünya savaşında Almanyaya sığınan, sonra yurdumuza gelen öğretmen Mahmut Aslanbek, son günlerde „Karaçay ve Malkar Türklerinin faciası“ ismiyle bir kitap yayınladı; facia'yı bütün çıplaklığıyla gözlerimizin önüne serdi.

Güzel ve mükemmel plânla, temiz bir ifadeyle hazırlanmış olan bu mühim eserden öğrendiğimize göre, bu cesur Türkler, bütün Kafkas Türkleri gibi hiç bir zaman hürriyet ve istiklâl davasından feragat etmemişler, esirlik zincirini kırmak için her fırsatta silâha sarılmışlar, kahramanca döğüşmüşler, tarihte eşine pek az rastlanan şanlı devletler yaratmışlardır; kanlarını dökmüşler, canlarını vermişler, mukaddes gaye uğrunda her fedakârlığı yapmışlar, fakat şerefsiz yaşamağa asla katlanmamışlardır; onlar büyük Türk milletinin, büyük ve ırsî düşmanına karşı son nefesine kadar döğüşe döğüşe ölen fedailerdir.

Karaçay ülkesi, 1828 de Rus istilâsına uğradı. Karaçaylılar 1854 de isyan ettiler; bu isyan, Çar orduları tarafından kan ve ateş içinde boğuldu; 1918 Mayısında Kuzey Kafkasya Birleşik Cumhuriyeti kurulduğu zaman, Karaçaylılar da bu cumhuriyete katılmış bulunuyorlardı; fakat çok geçmeden Kızıl Rusya'nın ihanetine uğradılar. 1920, 1922, 1930 yıllarında yeniden ayaklanan Kara-

çay Türklerinden bir çokları on beş sene dağlarda Bolşevik idaresine karşı savaştılar; 1942 de bu savaş, genel bir şekil aldı; Almanların çekilip gitmelerine rağmen, çete çarpışmaları 1943 sonuna kadar devam etti; nihayet 1944 Şubatında toplu imha ve sürgün faciası oldu.

Rusyada şimdi Türkleri imha veya Ruslaştırma politikası, en geniş ölçüde devam ediyor; Mahmut Aslanbek, aynı zamanda şu sorulara da cevap vermektedir: Rusyadaki Türklerin durumu nedir? Kızılar maksatlarına ermek için nasıl bir siyaset ve ne gibi hileler kullanırlar? İkinci dünya savaşında Almanlar niçin yenildiler, müttefikler nasıl aldandılar? Sovyet Rusya niçin içeriden yıkılmaz ve nasıl yıkılabilir?

Meşhur „Hürriyeti seçtim“ eseri, Rus görüşüyle, bu eser Türk görüşüyle yazılmıştır; şimdiye kadar hiç bir yerde açıklanmayan korkunç hakikatleri vuzuhla anlatmaktadır. Eser, aynı zamanda komünizme karşı savaşın nasıl yapılması gerektiği hakkında da tam fikir verecek mahiyettedir. Bütün vatan-daşlarımıza hararetle tavsiye ederim.

Wisbaden gâfleti

„Ekinci“nin mühim bir makalesi

Kızıl esarettteki milletlerin kurtarılması davasını, Rusya'nın bir iç meselesi halinde yürütmeğe çalışmak, o milletleri ebedi esarete götürmekten başka bir netice sağlamaz.

EKİNCİ

„Wiesbaden kahramanları“nın hainane hareketlerini desteklediğini iddia ettikleri „Ekinci“ gazetesinin 9 Nisan tarihli nüshasında çıkan başmakalesini ehemmiyetine binaen aynen neşrediyoruz.

Türk, İngiliz ve Rus dillerinde çıkıp dünyanın her tarafına dağılan „Kafkasya“ mecmuasının son sayılarında dikkati çeken bir münakaşa, gazetemizin geçen yılın son ayındaki bir neşriyatına geniş bir yer verdiği, daha açık bir ifade ile, „Azerbaycan Millî Birlik Meclisi“ diye isimden ve kendilerini

güya bu Meclis (I) in mensuplarından sayan üç beş Azerbaycanlıdan başka her hangi bir mevcudiyeti olmayan bir kaç muhterem, 22 Aralık 1951 tarihli nüshamızda (İnsan hakları ve Amerika) başlığını taşıyıp (Mücahit) imzasını havi olan bir yayınumıza istinatla Wiesbaden toplantısını gazetemizin de tasvip ettiğini ileri sürerek, kendi emelleri uğrunda ismimizi istismar buyurdukları için kısa bir açıklamanın faydadan halî olmaya-cağını zannediyoruz:

Sözümüzün cılabesinde, kendilerini, neyin olduğu kendilerince de meçhul

bulunan „Azerbaycan Millî Birlik Meclisi üyeleri“ diye takdim eyliyenlere ihtar edelim ki; Gazetemizin, Wiesbaden toplantısı denilip, Türk ülkelerinin kurtarılması dâvasını Rusya'nın bir iç meselesi halinde gösteren ibret levhasını — ki buna esir Türklerin idam fermanı da diyebilirsiniz — tasvip edebilmesi için, herşeyden evvel Wiesbadenciler kadar akıl ve iz'andan mahrum olması icabeder. Şükürler olsun ki, o muazzam dâvanın bu derece soysuzlaşmasını tasvip edecek kadar iz'anımıza henüz kaybetmiş değiliz.

Wiesbadenci dostlarımız, (Mücahit) imzalı neşriyatımıza arkalarını vererek, malûm toplantıda neşredilen karar suretinin „Ekinci“ tarafından —hâşa— tasvip gördüğünü iddia ederken „Ekinci“nin ondan çok değil (6) nüsha evvel neşrettiği (Açıklamayı) unutmus görünüyorlar. Bu dostlarımızın 6 Aralık 1951 tarihli „Ekinci“de yer alan ve (M. A. Müsavat Halk Fırkasının Merkez Komitesi Yabancı memleketler bürosu) tarafından yayınlanan tebliğini görmememizlikten gelerek, 22 Aralık 1951 tarihli „Ekinci“ ye sarılmaları gazetemizi asla tasvip edemeyeceğimiz görüşlerinin müdafii mevkiinde göstermek gayretkeşliğinin bir ifadesidir ki, Wiesbaden'de olduğu gibi burada da derin bir gaflet çukuruna düşmüş, oldukları anlaşılıyor.

Sorabilirler ki, (Tasvip etmediğiniz bir yazıyı niçin neşrettiniz?) Bu ibret levhasını virgülüne kadar umumî efkâra duyurmak, onu tasvip etmek demek değildir. Gazeteler, işlenen muhtelif cinayetleri de en ince teferruatına kadar sütunlarına geçirirler ama kimse çıkıp; (filân gazete falan cinayeti tasvip ediyor, çünkü yazmıştı) diyerek kendini gülünç bir hale sokmaz. Fakat, Wiesbaden gafilleri (hayır madem ki yazdınız o halde tasvibinizden geçmiştir) diye inad ederlerse, buna bir diyeceğimiz yoktur.

Wiesbaden gafillerini ikaz edelim ki, Kızıl esaret altındaki rus olmayan milletleri kurtarmak dâvası; kızıl âlemin bir iç meselesi halinde mütalaa, kabul ve müdafaa edildikçe, o milletler ve

o milletlerin de çoğunluğunu teşkil eden Türkler hürriyete kavuşamazlar.

FENA TERTİPLENEN YALAN

Münchende intişar eden muhacir rus gazetesi „Golos Naroda“nın 27. 4. 52 tarihli nüshasında „Vlasovçılara selâmımızı bildirin“ başlığı altında bir mektup neşredilmiştir. Rusların ne kadar iyi ve Moğolların ne kadar fena olduklarını göstermek için uydurulan bu mektupta, Rusyada muhtelif esir kamplarında bulunan bir „Alman“nın ağzıyla şöyle denmektedir:

„... Bütün nöbetçiler Moğollardı. Bizi de ilk zamanlar Moğollar muhafaza ediyorlardı ve bize karşı çok fena ve haşın muamele yapıyorlardı“.

Bilâhare Moğol nöbetçileri Rus nöbetçileriyle değiştirildiler ve her Alman, „iyi ve mükemmel insanlar“ olan bu Rus nöbetçilerini hayatının sonuna kadar hatırlayacaktır.

„Sivil Ruslar tütün, gıda maddeleri ve pabuç veriyorlardı... Bu maddeleri telörgüleri arasından kampa atıyorlardı... Rus muhafızları bu gibi şeylere mani olmuyorlardı. Yalnız Moğollar, Rusların vermek istedikleri öteberiği zorla ellerinden alıyorlardı ve ayaklarının altında ezerek kullanılmaz bir hale sokuyorlardı“.

Doğrusu „hain Moğollar“ tarafından tethiş edilen „iyi kalpli ve zavallı“ Ruslara acımamak elimizden gelmiyor.

„Golos Naroda“ gazetesine soruyoruz: Bu „Rusomani“ye neden ihtiyaç hissediyor?

DAĞISTANDA TEMİZLİK

„Hür Avrupa“ radyosunun 16 Nisan yayınında, Dağıstanda büyük bir „temizlik“in yapıldığı haber verilmektedir ve bu hususta „Pravda“ gazetesinde büyük bir makale neşredildiği bildirilmektedir.

Aynı radyo „Pravda“ gazetesinin 31 Mart nüshasında çıkan bir makaleyi de mevzu bahis ederek Ukraynada da „temizlik“ yapıldığını söylemiştir.

MUHTELİF HABERLER

MİLLİ TÜRKİSTAN KOMİTESİNİN BEYANNAMESİ

Millî Türkistan Birliği Komitesi Müslüman memleketlere müracaat ederek, özel bir komisyon teşkil etmelerini ve Rusya dahilindeki Müslüman halkların durumunu tetkik etmelerini talep etmiştir.

Komite tarafından nesredilen beyanname (Millî Türkistan No 8, Mart 1952) kaydedildiğine göre Rusya bir tahkikatın yapılmasına imkân vermediği takdirde Müslüman memleketler, Rusya ile siyasi münasebetlerini kesmelidirler.

Beyanname ayrıca, „Sovyet düşmanı“, „rejim aleyhtarı“ tölumetiyle yalnız Türkistanda bir çok din adamları da dahil, 5 milyon adam imha edildiği, dinî ibadetin yasak edildiği ve „propaganda icabı“ bir kaç cami haric, bütün cami ve mescitlerin kapatıldığı bildirilmektedir.

Diğer taraftan Sovyetler, müftülük ve dinle alâkası olmadığı ve yalnız Sovyet propagandası icabı vazife gördüğü, bir de „Kızıl Müftü“ tayin etmişlerdir.

Aldığımız malûmata göre beyanname bir çok memleketlerin ve bu meyanda Türk, Arap ve Pakistan basınında akisler uyandırmıştır.

AZERBAJCANIN SOVYETLEŞTİRİLMESİ

İstanbulda intişar eden „Yeni Sabah“ gazetesinin 7 Nisan tarihli nüshasında, Kremlinin Azerbaycanı ruslaştırmak ve Türk nüfuzunu tamamen ortadan kaldırmak maksadiyle bir takım yeni tedbirler ittihaz ettiğine dair bir haber nesredilmiştir.

Milliyeti Türk, dili Türkçe ve dini islâm olan Azerî Türklerine „Rusyaya daha yakın“ oldukları ispat edilmeğe çalışılmaktadır. Bunu ispat etmek için

de, bir çok ilim adamlarına bu hususta „etnografik“ tetkikat yapılması emredilmiştir.

Rusyadan Azerbaycan'a gönderilen ilim adamlarından müteşekkil antropolojik heyet 2000 den fazla kafatası ölçmüş ve bir takım yeni „keşfiyat“da bulunmuştur. Meğer Azerbaycanda muhtelif ırklara mensup 15 millet (!) yaşamaktaymış. Bu bakımdan memleketin parçalanarak muhtelif cumhuriyetlere taksimi tasavvur edilmekte olduğuna dair bir çok amareler mevcuttur.

Ruslaştırmak için alınan tedbirlerden biri de, halkı tazyik etmek suretile kullanılmakta olan millî isimlerin Rus isimleriyle değiştirilmesi istenmektedir. Fakat anlaşıldığına göre Azerbaycanda ve diğer Rus esiri Türk illerinde tatbik edilmek istenilen ruslaştırma siyaseti hiç bir muvaffakiyet kazanamamıştır. Azerbaycanda ırk bakımından halkın yüzde 85 nin Rusya ile hiç bir münasebeti yoktur ve halk eski Türk ve müslüman isimleri kullanmakta devam etmektedir.

YİNE ŞAMİL HAKKINDA

Sovyetler Birliğinde gayri-rus halkının tarihi ve milli kahramanları aleyhindeki propaganda şiddetlendirilmiştir. Şimdi de ilim yoluyla bunların birer „halk düşmanı“, „mürteci“, „yabancı devletlerin casusu“ ve saire ispat edilmek istenmektedir.

25 Mart 1952 tarihli „Pravda“ gazetesinin yazdığına göre, Umum Sovyetler Birliği Komünist (bolşevik) partisi Dağıstan bölge komitesinin teşebbüsüyle, yüksek okullar içtimai ilimler öğretmenleri için, Mahackalede hususî ve daimî bir seminer açılmıştır.

Okutulan bir çok „içtimai ilimler“ arasında „Müridizm ve Şamil hareketinin irticai mahiyeti“ ilmine del büyük bir yer ayrılmıştır.

NEU-ULM TOPLANTISI

Almanyada, Neu-Ulm şehrinin muhacirler kampında, „Rusya halklarının kurtuluş şurası“ Azerbaycan „mümessili“ Mayor Fetali beyli-Dudanginski'nin teşebbüsüyle, 14 Nisanda, Azeri mültecilerinin bir toplantısı yapılmıştır. Muhtemelen bu toplantıyı tertip etmekten maksadı, Wiesbaden kararlarının kampta yaşayan Azeriler tarafından tasvip ve tasdik edilmesi idi. Baştan başa demagoji ve yalanla dolu „rapor“ veren Fetali beyli-Dudanginski kendisini milli kahraman göstermek için elinden gelen her şeyi yapmıştır.

Fetali beyli-Dudanginskiyi mütcazip söz alan Almanyadaki Azerbaycan kolonisi reisi Dr. Oroys, Wiesbadende olup bitenleri, Rusların gayri-rus halkların arasına nifak sokmak için nasıl çalıştıklarını, Wiesbaden konferansına iştirak eden gayri-rus halkların „mümessilleri“nin mukaddes davamıza nasıl ihanet ettiklerini, ve hususen Fetali beyli-Dudanginski'nin Rus emperyalizminin nasıl sadık bir uşağı ve şakşakası haline geldiğini bütün teferruatla ve olduğu gibi anlatmıştır.

Dinleyicilerin izhar ettikleri hiddet ve nefret hisleri üzerine Fetali beyli-Dudanginski susmak ve çekilip gitmek basiretini göstermiştir.

KATYN CİNAYETİNİN TAHKİKATI

Amerikan Kongresinin hususî komisyonu, Frankfurt'da bulunduğu sırada, Katyn'de işlenen cinayetin tahkikatına, 1943 yılında iştirak etmiş olan İsviçreli tıbbiadli profesörü Bay Naville'in, verdiği rapor hakkında malûmat almış bulunmaktadır. Böylelikle, Polonyalı subayların, Almanyanın Sovyetler Birliğine taarruzundan bir sene evvel, 1940 yılının Mart ve Nisan aylarında katledikleri tesbit edilmiştir.

Kongre komisyonunun Frankfurt'ta tertip eylediği Basın konferansında, bazı komisyon âzalarının arasında, bu hususta münakaşalar olmuştur. Cumhuriyetçi millet vekili O. Konnor Katyn cinayetini mevzu bahis ederek şöyle demiştir: „Muhakkak bir şey varsa, Katyn

cinayeti hakkındaki vesikaların Nürnberg mahkemesi sırasında dahi mevcut olmasıdır. Eğer şimdi burada, bu vesikaların o zaman mahkemeye ibraz edilmesi imkân olmadığı söyleniyorsa, demek ki, Nürnberg mahkemestnin âdilane bir şekilde cereyan ettiği iddia edilemez.“

AZERİBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİNDE

KONFERANSLAR SERİSİ DEVAM

EDİYOR

Geçen Mart ayının 22 sinde, Ankara'da, "Azerbaycan Kültür Derneği"nin teşebbüsüyle, Azeri şairleri Vakıf ve Vedadi hakkında güzel bir konferans tertip edilmiştir.

Bay Vahap Yurtsever tarafından kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde verilen bu konferans büyük bir rağbet görmüştür.

Diğer taraftan da Nisan ayın 7sinde Ankara Halkevi Nikâh salonunda "Azeri Türkçesi ve edebiyatının gelişme devreleri" konusunda, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu tarafından da bir konferans verilmiştir.

Seçkin ve kalabalık bir dinleyici kitlesinin hazır bulunduğu bu konferans, büyük bir ilgiyle takibolunmuştur.

Konferansta Azeri Dil ve edebiyatının geçirdiği safhalar zikredilmiş, bugün milli sınırlar dışına yayılmış olan bu edebiyatın tekeyvününde bilhassa büyük tesirleri görülen Hüseyin Zade, Ağaoğlu Ahmet, Resulzade M. Emin beylerden bahsedilmiştir.

KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR

DERNEĞİ KONGRESİ

Geçen sene İstanbul'da teşekkül eden Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin yıllık kongresi bu ayın 15 nde İstanbul'da, İstiklâl caddesi Lüksenburg apartımındaki merkezinde yapılmış, yıllık çalışma raporu okunup tasdik edilmiş, yeni yönetim kurulu seçilmiştir.

Kuzey Kafkasyalılar bu münasebetle aynı güne rastlayan istiklâl gününün 34 nci yıldönümünü de bir arada yaşamışlar, şehitleri rahmetle anmışlardır.